वऱ्हाडसमाचार.

BERAR SAMACHAR

वर्ष ४२] आकोलाः—वऱ्हाडसमाचार, सोमवार तारीख ७ माहे डिसेंबर सन १९०८ इसवी [अंक ४६

वर्गणीचे दर

आकोल्यांतील लोकांस........१ रुपया
बाहेरगांवीं ट. हा. .... २ रुपये
वर्गणी आगाउच घेण्याची वहिवाट ठेविली आहे.

नोटिशीचे दर

दर ओळीस दीड आणा.

हेडिंगच्या दोन ओळी धरल्या जातील.

नोटीस सुवाच्य असली पाहिजे.

सुचनाः— गुरुवारच्या आंत येणाऱ्या नोटीसा त्याच आठवड्यांत घेतल्या जातील-पुढें येणाऱ्या नोटिसास रोशक चार्ज पडेल.

जाहिरात

मुंबई ब्यांकेची सेव्हिंग ब्यांक

ह्या बँकेत खालीं दिलेल्या अटीवर ठेवी ठेवितां येतात.

कोणत्याही वर्षाचे १ ले जानेवारी आणि ३१ डिसेंबर याच्या दरम्यान एक हजार रुपये पर्यंत पैसा ठेविला जाईल.

ठेवी दोन अथवा अधिक इसमांच्या नांवावर ठेवतां येतील. आणि तो पैसा त्या पैकीं एकास अथवा जास्त इसमांस बगर त्यापैकीं मयताचे मार्गे राहील त्यांस काढतां येईल.

व्याज दर सालदर शेंकडा तीन रुपये प्रमाणें दिलें जाईल. व्याजाची आकारणी प्रत्येक महिन्याची जी कनिष्ट शिल्लक असेल तिजवर केली जाईल. मात्र पांच हजारांवरील शिल्लक रकमेस व्याज नाहीं नियमाच्या प्रती बँकेत अर्ज केला असतां मिळतील.

मुंबई ब्यांक आकोला ९।९।०९ } G. A Phillips एजंट
नं ७३

पवित्र स्वदेशी साखर

इनाम रु. १०००

आकोलें शहारांत फक्त एकच दुकान आमचें दुकानांत फक्त बंगालीच साखर मिळते प्रत्यकानें एकदां येऊन खात्री करून घ्यावी. जो कोणी या बंगाली साखरेंत त्याज्य पदार्थांची भेसळ आहे असें सिद्ध करून देईल त्यांस, तो सांगेल त्या धर्म संस्थेस वरील इनाम देण्यांत येईल.

स्वदेशी व्यापारी मंडळी
आकोला वाशीमसडकेवर

सत्रा वर्षांपासून परीक्षित व सरकारा कडून रजिष्टर केलेला.

सुधासिन्धु

कालरा, (पटकी) दमा, खोकला, कफ पोटशूल, अतिसार, संग्रहणी, जुलाब, अतिनिद्रा, वातजन्यरोग, व मुलांचे रोग या सर्वांवर एकच स्वादिष्ट व रामबाण औषध. प्रत्येक शीशीची किमत ॥. एकां डझनास रुपयें ५ टपाल हांशील १ पासून ४ पर्यंत ८= आणे व डझनास ।. आणे. एकदम ६ घेणारास १ फुकट पूर्ण माहिती सरटीफिकीट पाहण्याकारितां क्याटलाग फुकट पाठवूं प्रत्येक ठिकाणीं एजंट पाहीजेत. नियम मागाहून पहा.

मिळण्याचा पत्ता
सुख संचारक कंपनी
नं. ध. ९३ मथुरा

नोटीस

वि. सबजज्ज साहेब बहादूर
कोर्ट—आकोला-

मु. नं. ८३ साल १९०८

वादी—रूपराव रामजी देशमुख रा. कुटासे ता. आकोट.

प्र. वादी— १ लालजी विठोबा पाटील २ नारायण उदेभान कुणबी रा. सावरा ता. आकोट.

सर्व लोकांना जाहीर करण्यांत येत आहे कीं ता. २१ माहे डिसेंबर १९०८ ला सकाळीं १० वाजतां मौजे वडाळी ता. अकोट जि. अकोला येथील 'न्यू जिनिंग फ्याक्टरी' या नांवानें प्रसिद्ध असलेला जिन व त्यांतील इतर सामान रिसीव्हर बालकिसनदास पुरुषोत्तमदास हे वादी व प्रतिवादी यांचे समक्ष लिलांव करणार आहेत. करितां ज्यांना ज्यांना ही फ्याक्टरी विकत घ्यावयाची असेल त्यांनीं मौजे वडाळी ता. अकोट जि. अकोला येथें ता. २१-१२-१९०८ रोजीं हजर राहावें.

N. G. Subhedar,
Sub Judge Akola

नो. नं. ध. ९८

नोटीस

गुलाबगीर गुरु रतनगीर गोसावी व सर्वत्र लोक यांसः—

खालीं सही करणार इजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं. माझा मुलगा नामे गुलाबगीर हा वाईट लोकांच्या नादीं लागून जीनगीची अफरातफर करित आहे. तो अज्ञान आहे तरी सर्वत्रांस या नोटीशीनें कळवितें कीं त्याला कोणी गहाण वगैरे ठेऊन माझ्या संमतीशिवाय कर्ज देऊं नये. या उपर जर कोणी कर्ज वगैरे देईल तर ते बातल असे त्याबद्दल मी [illegible] माझी जिनगी जबाबदार नाहीं. [illegible] अज्ञान आहे असें पाहून त्याला फसवून जर कोणी कर्ज रोखे वगैरे केले असतील तर तेही बातल आहेत. कारण तो आज्ञान आहे त्याला तसें करण्याचा कांहीं अधिकार नाहीं. कळावें ता. २०-११-०८

सही

लक्ष्मीबाई भ्रतार रतनगीर गोसावी राहणार वडाळी नि. हा. बांगडी

नं. ध. ९९

नोटीस

रा. रा. क्रिसन देवाजी उगले राहणार मोन्दळ तालुका आकोट यांसः—

खालीं सही करणार इजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं मी तुमची लग्नाची बायको होतें. तुह्मी माझी आई नामे भागी इच्या संगतमतानें माझ्या बापाची जिनस अफरातफर केली ह्मणून तसें न करण्याविषयीं माझा मामा नामें विठू वल्दद रामजी राहणार बार्शीटाकळी तुह्मांस बोलला तर तुह्मी त्या रागानें मला नांदविण्यास नेलें नाहीं. तुमच्या संबंधानें गांवांत लोक वेगळीच चर्चा करितात आणि त्या मुळें मला या पुढें तुमच्या घरांत येता येत नाहीं. तुमच्या बरोबर संसार मला जातीच्या नियमा प्रमाणें करितां कामा नये. जातीचे पंचांनीं माझ्या मामाला ताकीद दिली आहे कीं मला तुमच्या घरीं पाठवूं नये. या कारणामुळें मी तुमची राहिले नाहीं. मला दुसराच घरठाव केला पाहिजे तुमच्या गैरगोष्टी मुळें मला आतां तुमच्या कडून फारकतही मागतां येत नाहीं कांकीं तुमचा फारकत देण्याचा अधिकार तुमच्या गैरवर्तनानें नष्ट झाला आहे. वरील मजकूरांत कांहीं गोष्ट चुकीची असेल तर तुह्मी ही नोटीस पोंचल्या तारखे पासून आठ दिवसांच्या आंत जातींच्या पंचाची योग्य प्रकारें खात्री करून द्यावी. वरील मुदतींत तुह्मी कांहींच खात्री केली नाहीं तर मी दुसरा घरठाव पाहीन आणि जातीच्या पंचांनीं तसा हुकूम केल्यास मी तुमची बायकोच राहिली नाहीं व लग्नसंबंध आपोआप नष्ट झाला आहे असा ठराव दिवाणी कोर्टा मार्फत करून घेईन व त्याचा खर्च इतर नुकसानी मुद्दां तुह्मास भरून द्यावा लागेल आणि त्या शिवाय लोकांत निराळी अप्रतिष्टा तुमची होईल. कळावें ता. ५-१२-०८ इ.

सही

जनी वल्दद शामजी होबळ राहणार बार्शीटाकळी

OIC. विठू वल्दद रामजी नाइकवाडी राहणार बार्शीटाकळी

नो. नं. ध. १००

वर्तमानसार.

सरकारविरुद्ध लोकमूसहांत क्रांतिकारक कल्पना सर्वत्र प्रसरण पावल्या आहेत व ह्या साधारण लोकसमुदायापर्यंत देखील कटाची मर्यादा जाऊन पोंचली आहे, हें ह्मणणें वेडेपणाचें होईल; परंतु, गुन्हेगारांस शोधून काढण्याचे कामीं येणाऱ्या अडचणी व धीरे धीरे खटले चालविण्याची कोर्टांची पद्धत हे प्रकार भीतिप्रद आहेत; हिंदुस्थानांतील परिस्थितीच्या भयंकर स्वरूपाकडें डोळेझांक करणें श्रेयस्कर होणार नाहीं; परंतु देशांत बंड होण्याची वेळ आली आहे, ही कल्पना गैरसमज उत्पन्न करणारी व निराधार आहे; सांप्रतच्या प्रसंगीं लंडनमधील व हिंदुस्थानांतील अधिकारी हातांत हात चालून एकादिलानें कार्य करीत आहेत आणि व्हाइटहॉल व कलकत्ता यामधील संबंध सध्यां आहेत त्याहून केव्हांही जास्त समाधानकारक नव्हते, असें विलायतेंत हिंदुस्थानांतील परिस्थितीसंबंधानें सर्वसाधारण लोकमत आहे.

कलकत्त्यास ता. ३० रोजीं सायंकाळी सात वाजल्यानंतर स्ट्रँग रोडवरील कापसाच्या कारखान्यांतील मालाच्या वखारीस आग लागून सुमारें ३॥ लाख रुपयांचें नुकसान झालें.

पोलिस इन्स्पेक्टर शशिभुषण बागची, सब इन्स्पेक्टर श्यामपाद मुकरजी, व हेड कान्स्टेबल जदूनाथ रॉय यांजवर गैरकायदा अटक करून झडती घेतल्याबद्दल व पैसे उपटल्याबद्दल जे तीन निरनिराळे दावे दिनाजपूरच्या मुन्सफ कोर्टांत लावण्यांत आले होते त्यांचा निकाल सांगण्यांत आला. दावे खरे आहेत असें कोर्टाच्य नजरेस आल्यावरून वादीच्या मागणीप्रमाणें अंशतः रक्कम देवविण्याचा कोर्टानें ठराव केला आहे.

वंदेमातरं छापखान्याच्या जप्तीसंबंधानें बंगाल सरकारनें पुढील आशयाचा हुकूम फर्माविला आहे.:—१९०८ च्या वर्तमानपत्राच्या नव्या कायद्याचें कलम ३ पो. क, (१) अन्वयें ता. २३ आक्टोबर १९०८ रोजीं चीफ प्रेसिडेन्सी मॅजिस्ट्रेटनीं वंदेमातरं पत्र ज्या छापखान्यांत छापलें जात होतें तो छापखाना सरकारजमा करण्याचा तात्पुरता हुकूम केला. पुढें ता. ४ नवंबर १९०८ रोजीं त्याच कलमाचें पोट कलम (५) अन्वयें पूर्वीचा हुकूम कायम केला. त्यावरून वरील कायद्याच्या ७ व्या कलमान्वयें लेफ्टनंट गव्हर्नरसाहेब त्या पत्राचा मुद्रक व प्रकाशक यानें ता. २० नवंबर १९०७ रोजीं केलेलें डिक्लेरेशन रद्द करून त्यासंबंधाचें नवीन डिक्लेरेशन करण्यांत येऊं नये असें फर्मावित आहेत.

बोलारम व हैद्राबाद यांच्या दरम्यान रेल्वेच्या डब्यांत राजद्रोहाचा प्रसार केल्याच्या आरोपावरून दक्षिण हैद्राबादेस बाळाप्पा नांवाच्या लिंगाइत वाण्यावर राजद्रोहाचा

खटला करण्यांत आला होता. त्याची चौकशी सेशन्समध्यें फर्स्ट असिस्टंट रेसिडंट यांजपुढे होऊन आरोपीस पांच वर्षांच्या काळ्या पाण्याची शिक्षा दिली. आरोपी सद्वर्तनाचा असल्याबद्दलचा पुरावा देण्यासाठीं ज्या साक्षीदारांस आरोपीतर्फे साक्षीस बोलाविण्यांत आलें होतें ते हजर झालें नाहींत व त्यांना हजर करण्या करितां आरोपीनें जास्त मुदतही मागून घेतली नाहीं.

मुंबई येथें ता. २ रोजीं सकाळीं ११-३० वाजतां करीरोडजवळील हाजी कासिम जुसब यांचे इस्लाम नांवाचें गिरणींत स्पिनिंग शाखेचें बाजूस आग लागली होती. बंबांचें मदतीनें एक तासांत आग विझली. नुकसान अदमास १ लक्षाचें झालें असावें. आगीचें कारण समजलें नाहीं.

मिदनापूर बाँब प्रकरणाची चौकशी पुरी होऊन मॅजिस्ट्रेटच्या निकालावर खटला तहकूब राहिला होता. ता. ३० रोजीं मॅजिस्ट्रेटनीं तीनही आरोपीस ज्वालाग्राही पदार्थांच्या नवीन कायद्याअन्वये सेशन्स कमिट केलें.

गेल्या २८ रोजीं रात्रीं नदिया जिल्ह्यांतील कुस्तिया तालुक्याच्या रेल्ट नांवाच्या खेडेगांवी एका धनाढ्य व प्रतिष्ठित गृहस्थाच्या घरीं दरोडा दरोडखोरांच्या टोळींत सुमारें २० सशस्त्र बंगाली होत. त्या सर्वांचा पोशाख नीट नेटका असून ते सुशिक्षित व संभावित दिसत होते. घराचा कानाकोपरा धुंडाळून त्यांनीं बरीच मोठी लूट केली. दरोडखोरांपैकीं एकही त्या गांवचा रहाणारा नसल्यामुळें फिर्यादीस कोणालाही ओळखतां येणें शक्य नाहीं.

दोन जपानी जहाजांची टक्कर होऊन ७०० उतारू बुडाल्याची बातमी चेफूहून आली आहे.

गिरणींच्या चालकांनीं अधिक मजुरी देण्याचें नाकारल्यावरून फर्ग्युसन रोडवरील आसरजी वेळजी गिरणींतील १२९ लोकांनीं ता. १ पासूनें संप केला असून तो अद्याप चालू आहे.

'हिंद स्वराज्य'पत्राच्या मालकास झालेली शिक्षा—'हिंद स्वराज्य' पत्राचे मालक व संपादक हरिदास करसनदास ठकर यांनीं आपल्या पत्रासंबंधीं खोटें डिक्लेरेशन केल्याबद्दल त्यांजवर डिटेक्टिव पोलिस इन्स्पेक्टर मि. सुलीव्हन यांनीं खटला केला होता. त्याची चौकशी मुंबईस एस्प्लनेड पोलीस कोर्टांत मॅजि. मि. ड्रेकप यांजपुढें झाली. आरोपीनें पोलिस कोर्टांत असें डिक्लेरेशन केलें होतें कीं, 'हिंद स्वराज्य' पत्र काळकादेवी रस्त्यावर 'सुमती' छापखान्यांत छापण्यांत येतें. पोलिसांनीं या छापखान्यासंबंधानें तपास केला. तेव्हां काळकादेवी रस्त्यावर अशा प्रकारचा कोणताही छापखाना नाहीं असें आढळून आलें. त्यावरून हा खटला करण्यांत आला. मॅजिस्ट्रेटांनीं आरोपीस तीन महिन्यांची सक्त मजुरीची शिक्षा व ५०० रु० दंड केला व दंड न भरल्यास आणखी तीन महिन्यांची अधिक शिक्षा फर्माविली.

ब्रह्मदेशांत जमीनमहसूल वाढविण्या संबंधाचे वगैरे नवीन कायदे होणार आहेत. त्यासंबंधानें निषेध प्रदर्शित करण्या करितां रेटपेयर्स असोसिएशनची रंगून येथें गेल्या ता० २८ रोजीं जाहीरसभा भरली होती.

'वंदे मातरम्' छापखान्यावर आपली मालकी आहे असा 'बंगाली' च्या मालकांनीं स्माल काज कोर्टापुढें अर्ज केल्यावरून सदहू छापखान्याची विक्री तहकूब ठेवण्याचा सदर कोर्टानें हुकूम केला. ह्या ठरावाविरुद्ध स्माल काज कोर्टाचे चीफ जज्ज नबाब अबदुल रहिमान यांच्याकडे अर्ज करण्यांत आला. सरकारानें 'वंदे मातरम' छापखाना जप्त केला आहे व हा जप्तीचा हुकूम रद्द करावा यांचे कारण मॅजिस्ट्रेटसमोर कोणी दाखविलें नाहीं. असा न्यायमूर्तीनी निकाल दिला.

वऱ्हाडसमाचार

मार्गशीर्ष शुद्ध १५ शके १८३०

हिंदुस्थानांतील राजकारण आणि लॉर्ड रिपन.

—o—

स्थानिक स्वराज्याचे जनक लॉर्ड रिपन यांचें नांव हिंदुस्थानांत इतकें महशूर व प्रिय आहे कीं त्यांचे संबंधानें विशेष माहिती देण्याचें प्रयोजनच नाहीं. यांनीं हिंदुस्थानांतील आपली चिरस्मरणीय व जनपदहितकर्ती कारकीर्द संपविल्यावर स्वदेशांत गेलीं पंधरा वीस वर्षें देशसवेच्या कार्यांत यशस्वी रीतीनें चालवून बड्या घराण्यांतील पुरुषांस अनुकरणीय उदाहरण घालून दिलेलें आहे. वयपरत्वें आलेल्या क्षीणतेमुळें त्यांनीं आपल्या सार्वजनिक कार्यक्रमाची समाप्ती नुकतीच केली. याच सुमारास रिव्ह्यू ऑफ रिव्ह्यूजचे संपादक मि. स्टेड यांनीं त्यांच्या चारित्र्याची महति आपल्या सुप्रसिद्ध मासिकांत वर्णून मान्यवर पुरुषाचें ऋण फेडलें आहे. कांहीं दिवसांपूर्वी मि. स्टेड यांचें लॉर्ड रिपन यांच्याशीं हिंदुस्थानाच्या संबंधानें संभाषण झालें होतें, तें त्यांनीं या चरित्रलेखांत नमूद केलें आहे. त्यावरून लॉर्ड रिपन यांच्या हिंदुस्थानसंबंधी धोरणाची चांगली ओळख पटून ब्रिटिश मुत्सद्यांना आदर्शरुप होऊं शकणारें असें धोरण उपलब्ध झालें आहे. लॉर्ड रिपन यांची कारकीर्द सर्व बाजूंनीं वाखाणली गेली असा समज मि. स्टेड यांचा झालेला असल्यामुळें त्यांनीं त्याबद्दल लॉर्ड रिपन यांचे अभिनंदन केलें. पण हा त्यांचा गैरसमज होता, असें लॉर्ड रिपन यांनीं त्यांच्या निदर्शनास आणून दिलें. त्यांच्या कारकीर्दींत दोन निरनिराळ्या कारणांवरून प्रजापक्ष आणि अधिकाऱ्यांचें मंडळ यांच्यांत विलक्षण खळबळ उत्पन्न झाली आणि सध्यां हिंदुस्थानांत ज्या स्वरूपाची ओढाताण चालू आहे तिचें बीज तेव्हां रुजलें हें सर्वांस महशूरच आहे. इलबर्ट बिलामुळें लोकपक्षांत जी असाधारण चळवळ उत्पन्न झाली ती तेवढ्या एका विवक्षित गोष्टीबद्दलच नसून एकंदर सर्व बाजूंनीं राष्ट्रांत नवीन आशाआकांक्षांची जी प्रेरणा होऊं लागली होती तिचा प्रभाव होता, ही गोष्ट लॉर्ड रिपन यांनीं मि. स्टेड यांच्या निमित्तानें सर्व ब्रिटिश राष्ट्राच्या निदर्शनास आणली हें फार चांगलें झालें. हिंदुस्थानांतील चळवळ औट घटकांच्या आयुष्याची आहे असा जो वृथा आरोप आमच्या हितशत्रूंकडून करण्यांत येत असतो त्याचें खंडन लॉर्ड रिपन यांच्या सारख्या अनुभवी व वजनदार मुत्सद्यांच्या मुखानें होत आहे. इलबर्ट बिलाच्या निमित्तानें राष्ट्रांतील नवजीवनाचा विकास झालेला प्रत्ययास आला इतकेंच. वंगभंगाच्या विरुद्ध उत्पन्न झालेल्या चळवळींतील व संमतिवयाच्या कायद्याविरुद्ध झालेल्या गर्भित तत्व एकच होतें. लोकपक्षाच्या हेतूचा हल्लीं इतका विकास जरी त्या वेळेस दिसून आलेला नसला तरी इलबर्ट बिलाच्या निमित्तानें राष्ट्राकडून असें स्पष्ट जाहिर झालें होतें कीं, लोकांना पसंत नसलेली कोणतीहि पद्धति किंवा धोरण सरकारनें चालू करणें राष्ट्रास मान्य नाहीं. सारांश लोकमताकडून नियंत्रित अशी राजसत्ता हिंदुस्थानांत चालू असली पाहिजे असें ठाम मत राष्ट्रानें त्या वेळीं दिलें होतें व आतां पंचवीस वर्षांनींही त्याच मताच्या आधारावर राष्ट्राचा वाद नेटानें चालू आहे. पंचवीस वर्षें लोकमत लाथाडण्याची पद्धति कायम राखली गेल्यामुळें उत्पन्न झालेल्या लोकक्षोभाला हल्लींच्या तीव्र प्रकारचें स्वरूप प्राप्त झालें यांत आश्चर्य कां वाटावें ? वंगभंगाच्या बाबतींतील चूक म्हणजे लॉर्ड रिपन यांनीं दर्शविल्या प्रमाणें लोकांच्या आकांक्षेची पुरती लाथाडणी असल्यामुळें राष्ट्राच्या मानसिक व बौद्धिक उत्क्रांतीबरोबर सरकारी धोरणाची दिशा बदली नाहीं. असें स्पष्टपणें म्हणावें लागतें; आणि अशा ओढाताणीच्या व्यवहारांत जर कोठें कांहीं कमीजास्त प्रकार झाले असतील तर त्या सर्वांचा दोष राज्यपद्धतीचें धोरण खोखोच्या खेळांतील खुंटाप्रमाणें ठाम ठेवणारांकडे निःसंशय येतो. वंगभंगासंबंधानें लॉर्ड मोर्ले यांच्या मांडीशीमांडी भिडून काम करणाऱ्या लॉर्ड रिपन यांचें मत सर्वस्वी लोकांच्या तक्रारीस अनुकूल असें आहे. लोकमताच्या पायमल्लीखेरीज फाळणीविरुद्ध चालू असलेल्या चळवळींच्या बुडाशीं दुसरें कांहीं नाहीं. ही गोष्ट आमच्यांतील जबाबदार पुढाऱ्यांनीं अनेक वेळां अधिकाऱ्यांच्या निदर्शनास आणलेली आहे. लॉर्ड रिपन यांनींही त्यांच्या प्रतिपादनाशीं तंतोतंत जुळणारें असें आपलें मत दिलें आहे. वंगभंगाच्या संबंधांतील पूर्वेतिहास व लिबरल प्रधान मंडळीची त्याविषयींची प्रवृत्ति हीं जुळवून पाहिलीं म्हणजे असें दिसून येतें कीं, वंगभंगाचा प्रकार लिबरल पक्षास कितीही अनिष्ट परिणामकारक— किंबहुना अपयशाला कारण होणारा— वाटत असला तरी तो न बदलण्याविषयीं त्यांचे हात बांधले गेलेले आहेत. वंगभंगाचें पोर आपलें म्हणून सांगण्याची कॉन्सर्व्हेटिव्ह राजपुरुषांस कितीही खंती वाटत असली तरी त्याचा वारसा नबुडूं देण्यासंबंधानें लिबरल पक्षाकडून कांहीं तरी कबूल करून घेतलेली असल्याशिवाय, इतक्या शिरा ताणूनहि झालेला प्रकार कायम राखण्याची इच्छा लिबरल मुत्सद्यांस होत नाहीं. हिंदुस्थानांतील चळवळींच्या मुळाशीं असलेलें हें अन्यायाचें गाठोडें झुगारून दिल्याखेरीज लोकक्षोभ शमावयाचा नाहीं असें ना. गोखलें यांनीं बुकतेंच लंडन येथें न्यू रिफॉर्म क्लबपुढें केलेल्या भाषणांत स्पष्टपणें जाहिर केलें आहे. वंगभंगांच्या बाबतींत अधिकाऱ्यांनीं वाढवून ठेवलेला लोकांच्या हट्टाचा बाऊ सर्वथैव खोटा आहे, कित्येक अजाण इंग्रजांच्या समजुतीप्रमाणें लोकांचें मत बिनाकारण आवचारीपणानें तयार झालेलें नाहीं, रास्तपणानें युक्तीस संमत अशा प्रकारची बढामोड करण्यास लोकांची बिलकूल आडकाठी नाहीं हें अधिकाऱ्यांच्या समोर वेळोवेळीं मांडण्यांत आलें आहे; फार तर काय, लोकमत किती तडजोडीचें आहे याची खात्री पटविण्यासाठीं बंगाल इलाख्याची राज्यकारभाराच्या सोईसाठीं अवश्य असलेली फाळणी बंगाली लोकांना सोइस्कर अशा रीतीनें कशी करतां येईल हेंहि सुचविण्यांत लोकांच्या पुढाऱ्यांनीं आळस केलेला नाही. या गोष्टींचा विचार करतां लार्डरिपन व ना. गोखलें यांचें मत किती न्याय्य आहे हें अधिकाऱ्यांच्या सहज ध्यानांत आलें पाहिजे होतें. पण सर्व गोम येथेंच आहे. हिंदुस्थानांत लोकमताला मान देण्याचें एखाद्यानें मनांत आणल्याबरोबर ॲंग्लोइंडियन वर्गाकडून कसा गिल्ला करण्यांत येतो याबद्दलचा स्वानुभव लार्डरिपन यांनीं मि. स्टेड यांस विदित केला आहे, तोच सर्व सर्व अनर्थांच्या मुळाशीं आहे हें कोणाही विचारी मनुष्यास सहज कळून येण्यासारखें आहे. स्थानिक राज्यकारभाराच्या बाबतींत जबाबदारीचा बोजा लोकांच्या शिरावर टाकण्याविषयींची लार्ड रिपन यांची कल्पना त्या वेळीं ॲंग्लोइंडियनांच्या ओरडीमुळें कशी निष्फळ झाली आणि गणपती करावयास घातला असतांहि शेवटीं वानर कसा तयार झाला, याचा खुलासा लार्ड रिपन यांनी केला आहे. स्थानिक स्वराज्याच्या नांवावर लोकांच्या कर्तृत्वशक्तीविषयीं वेळींअवेळीं निराधार टोमणे मारण्यास अधिकारीवर्गास कसें फावत आहे हें आतां सर्वांना पुरतें उमजून आल्यामुळें, मिळमिळीत सौभाग्यापेक्षां ढळढळीत वैधव्य बरें, असें लोकांना वैतागल्यामुळें वाटूं लागलें. यांत दोष कोणाकडे येतो याचा प्रत्यय अधिकाऱ्यांच्या मनाला अद्याप पटला नाहीं, हें राष्ट्राचें— राज्यकर्ते आणि प्रजाजन यांचें— दुर्दैव होय. जबाबदारीवांचून शुष्क मतप्रदर्शनाची सवड परिणामीं कशी निरुपयोगी आहे हें अनुभवांतीं कळून आल्यामुळें ब्रिटिशमुत्सद्यांना शहाणें होण्याखेरीज गत्यंतर नाहीं, हा भाग निराळा. पण आज जें निमुपणें करावें लागणार आहे तें लोकांच्या पहिल्या उमलासरसें केलें असतें तर किती तरी अनिष्टप्रकार टळले असते. ब्रिटिशमुत्सद्यांना रात्रंदिवस अविश्वाससंभूत काळजीनें व्यग्र केलें नसतें आणि निराशेच्या वैराग्यामुळें होणाऱ्या मविभ्रमाचें वारें हिंदुस्थानांतील एकाहि व्यक्तीच्या अंतःकरणास शिवलें नसतें. झालेला प्रकार एकादृष्टीनें उभयपक्षीं अनिष्ट झाला असला तरी त्यामुळें उभयपक्षांच्या डोळ्यांत झणझणीत अंजन पडलें आहे हें निर्विवाद

आहे. लॉर्ड रिपन यांनीं मि. स्टेड यांच्यापाशीं जो खुलासा केला आहे त्यांत हिंदुस्थानांतील अस्वस्थतेची कारणें यथार्थरीतीनें प्रकट झालीं आहेत. एका बात्तीसंबंधानें मात्र त्यांचा गैरसमज झालेला दिसत आहे. हा गैरसमज केवळ नांवासंबंधाचा असून वास्तवीक लॉर्ड रिपन यांची हिंदुस्थानांतील लोकांच्या आकांक्षेसंबंधाची दृष्टी आकुंचित नाहीं. वसाहतीच्यापद्धतीचें स्वराज्य हें हिंदुस्थानांतील लोकांचें ध्येय ब्रिटननें मान्य करावें किंवा कसें या विषयीं लॉर्ड रिपन यांनीं असें सांगितलें कीं, लष्करी खातें, व परदेशांशीं राजकीय व्यवहार या दोन बाबती खेरीज करून बाकीचे सर्व अधिकार हिंदुस्थानांतील लोकांच्या हातीं सोंपवावेत. राष्ट्रीयसभेनें आपलें जें उद्दिष्ट ह्मणून ठरविलें आहे त्यांतील कार्यक्रमाची दिशा लॉर्ड रिपन यांना मान्य असलेल्या मार्गानेंच आहे. आणि हिंदुस्थानची सर्वांगांनीं उन्नति होण्यासाठीं वर सांगितलेले अधिकार हक्काच्या रूपानें लोकांच्या हस्तगत झाले पाहिजेत या विषयींहि सर्वांचें एकमत आहे. सारांश हिंदुस्थानांतील लोकांची इच्छा न्याय, नीति आणि ईश्वरी नियमन यांना धरून असून लॉर्ड रिपन यांच्या सारख्या विचारवंत पुरुषांसीहि सर्वथा मान्य अशी असतां, कांहीं थोड्याशा परकीय लोकांना केवळ स्वार्थबुद्धीनें सदसद्विवेकावर दडपण घालून आणि ईश्वरी न्यायाला पायाखालीं तुडवून सत्तेच्या जोरावर त्या इच्छेचा उपमर्द करणें कितपत योग्य आहे याचा अवश्य विचार झाला पाहिजे.

राष्ट्रीय कार्याच्या दोन शाखा.

—०—

प्रागतिक पक्षाचे पुढारी सर फेरोजशहा मेथा यांचे पत्र प्रसिद्ध झाल्यापासून जहाल मंडळींत मोठीच खळबळ उडाली आहे. निराळी राष्ट्रीयसभा भरविण्याची धमकी देतांना कांहीं अडचण वाटत नसली तरी आतां गळ्यापाशीं आल्यामुळें त्यांची साहाजिकपणें धांदल उडाली आहे. त्यांच्या अडचणींत त्यांच्या विषयीं अनुदारबुद्धि धरण्याचें कोणालाहि कारण नाहीं आणि तें योग्यहि होणार नाहीं, हें मात्र प्रत्येकानें लक्षांत ठेवलें पाहिजे. किंबहुना त्या पक्षाचा कार्यक्रम सर्वथा स्वालंबनाचें तत्वावर उभारण्याची प्रतिज्ञा असल्यामुळें ती पूर्ण करण्यास सर्वांनीं एक विचारानें झटणें अवश्यक आहे. राष्ट्रांत राष्ट्रीयत्वाचा संचार करणें, औद्योगिक, शिक्षण विषयक आणि शारीरिक उन्नति या मार्गांनीं समाजाची सुधारणा करणें, त्याच प्रमाणें शेतकरी आणि मजुरदार या वर्गाची सांपत्तिक व सामाजिक निकृष्टावस्था सुधारून त्यांना उदयास आणणें हीं कामें किती महत्वाचीं आहेत कीं त्यांवर करावे तितके परिश्रम थोडेच आहेत. लाला लजपतराय यांनीं एका लेखांत वर्णिल्याप्रमाणें हें सर्व कार्य सामाजिक सुधारणेच्या कक्षेंत यावयास पाहिजे. परंतु आजपर्यंत समाज सुधारकांची इतकी विकसित दृष्टी राहिली नसल्यानें तरी यापुढें आपल्या राष्ट्राच्या उणीवा दिसून आल्यानंतर तरी त्या भरून काढण्यास झटणें प्रत्येकाचें कर्तव्य आहे. जहाल पक्षाची निराळी ह्मणून जी राष्ट्रीय सभा भरणार आहे तिचें तत्व लाला लजपतराय यांच्या वर सांगितलेल्या कल्पनेबरहुकूम असावें असें आह्मांस वाटतें आणि ह्मणूनच या सभेस यशस्वी करण्यास सर्वांनीं एक चित्तेंकरून झटावें अशी आमची शिफारस आहे. राजकीय हक्कांच्या प्राप्तीसाठीं सरकार दरबारीं झगडणाऱ्या मंडळींची सभा मद्रास येथें पूर्वीच्या वहिवाटी प्रमाणें भरणार आहे. गेली बावीस वर्षें ज्या तत्वावर राष्ट्रीय सभेचें काम चालत आलें त्याच तत्वांच्या पायावर राष्ट्रीय सभेचे उद्देश नियम वगैरे ठरवून कायम करण्यांत आले आहेत. उद्देशाविषयीं कोणाचाहि मतभेद नाहीं किंवा नियमांची भाषा आज ठरलेली ह्मणून लिखित झाली असाहि कोणाचा समज नाहीं. अशी स्थिति असल्यामुळें राजकीय हक्कांच्या संबंधांत आपलें मनोगत मद्रासेस भरणाऱ्या राष्ट्रीय सभेच्या द्वारें प्रकट करण्यास कोणालाहि किंतु वाटण्याचें कांहीं कारण नाहीं. आह्मी दर्शवित आहों या मार्गांत विसंगतता भासण्याचा संभव आहे वास्तविक ही विसंगतता जितकी भासमान आहे तितकी ती खरी नाहीं. कलकत्याचे राष्ट्रीय सभेचे बैठकीचे वेळीं आह्मी या प्रश्नाचा एका निबंधांत पूर्ण ऊहापोह केला होता आणि त्यांत केलेल्या प्रतिपादनाव्यतिरिक्त कांहीं सांगण्याची आह्माला आज जरूर दिसत नाहीं. तेव्हांची स्थिति आजच्या घटकेला कायम असल्यामुळें तेव्हांचा विचार अद्यापीहि तंतोतंत लागू पडत आहे असें आह्मांस वाटतें.

राष्ट्राच्या उन्नतीचीं नेहमीं दोन अंगें असतात. एका अंगानें करावयाचें काम राष्ट्रांतील घटकांच्या स्वाधीन असतें आणि दुसरें अंग दुसऱ्या समाजाच्या किंवा राष्ट्राच्या प्रतिनिधींशीं होणाऱ्या व्यवहारावर अवलंबून असतें. दोन्ही कामें उत्कर्षेच्छु समाजाला आपल्या हिमतीवर पार पाडावीं लागतात. स्वतःच्या स्वाधीन दिसणार कार्य सुद्धां तितकें सुकर नाहीं हें सामाजिक बाबतींत नेहमीं प्रत्ययास येतें. कोणत्याहि चांगल्या विचाराचा अगर आचाराचा प्रसार समाजांत करण्यास विचारी नेत्यांना केवढे परिश्रम करावे लागतात याची माहिती आमच्या महाराष्टांतील लोकांनीं तरी नव्यानें देण्याचें प्रयोजन नाहीं. मुसलमानी अमदानींत परदेशीय व परधर्मी सत्ताधीशांच्या हुकमतींत दिवस काढावे लागल्यामुळें निरुपायामुळें किंवा संसर्गामुळें महाराष्ट्राच्या धार्मिक आणि नैतिक सामर्थ्याची झालेली अवनति झाडून टाकण्याला श्री ज्ञानेश्वरादि साधुसंतांनी कसें नेटावें कार्य चालविलें होतें याचें स्मरण केलें ह्मणजे सध्यांच्या काळीं करणें अवश्य असलेल्या उद्योगाचें स्वरुप केवढें विस्तीर्ण आहे याची कल्पना होईल. साधुसंतांच्या पवित्र वाणीनें महाराष्ट्राच्या चित्तांत सांचलेला सर्व मळ धुवून नाहींसा झाली तेव्हां राजकीय उन्नतीचीं मधुरफळें उदयास आलीं. राजकीय उन्नतीची इमारत नैतिक आणि बौद्धिक संस्कृतीवर उभारल्यो खेरीज ती चिरस्थाई व्हावयाची नाहीं हें महाराष्ट्रांतील साधुसंतांनीं उदाहरणानें दाखवून दिलें आहे. परकीय अमलांत खालीं दिर्घ काल घालविलेल्या भरतखंडांत महाराष्ट्र व त्याच्या खालोखाल पंजाब हे दोनच देश कांहीं कालपर्यंत तरी स्वतंत्रानें स्वातंत्र्याच्या शिखरावर चमकत राहिले यांचे कारण येथेंच शोधलें पाहिजे. सारांश बौद्धिक, नैतिक आणि त्याच्याहिपेक्षां जास्त ह्मणजे धार्मिक या अंगांनीं राष्ट्राची शुद्धि होणें अत्यंत जरूर आहे. हें कार्य जहाल पक्षाच्या हातून तडीस जाणार असेल—आणि तें जाईल अशी पक्की खात्री आहे—तर राजकीय उन्नतींचा पाया तितका जास्त पक्का होईल. आमच्या दृष्टीनें जहाल पक्षाच्या सभेच्या कामाची दिशा सर्वथा हीच असावयास पाहिजे आणि ती तशी राहिली तर राष्ट्रांतील कोणाहि व्यक्तीला तिजपासून अलिप्त रहाण्याचें कारण उरणार नाहीं.

राष्ट्रीय उन्नतीचें परस्वाधीन दिसणारें असें दुसरें अंग आमच्या सध्यांच्या स्थितींत राजकीय हक्कांचीं प्राप्ति हें होय. स्वराज्य उपभोगणाऱ्या राष्ट्रांतहि आपलें राजकीय सामर्थ्य वाढविणें प्रत्येक राष्ट्राला इतरांशीं सामदामादि उपायांनीं साध्य होत असतें. सर्व उपाय राष्ट्राच्या स्वाधीनचे असतात. पहिला सामाचा उपाय परावलंबी आहे, असा भ्रम जर कोणाचा असेल तर ती मोठी चूक आहे. सामाच्या मार्गानें इष्ट फलप्राप्ति करून देणारी व्यक्ति तशाच योग्यतेची आणि कर्तबगारीची लागते हें इतिहासावरून कळून येईल. स्वतंत्र राष्ट्रांतहि सामाच्या उपायांचें महत्व कोणी कमी समजत नाहीं इतकेंच नव्हे तर परिणामीं त्या पासून उभयपक्षांस होणारा फायदा लक्षांत घेऊन त्यावर बरीच भिस्त ठेवण्याकडे सध्यां सर्वांची प्रवृत्ति आहे. परकीय सत्तेखालीं रहाणाऱ्या उत्कर्षेच्छु राष्ट्राला देखील ही गोष्ट गैरलागू नाहीं. आपले निसर्गसिद्ध राजकीय हक्क शाबीत करण्यात कोणाचीहि भीति बाळगण्याचें कारण नाहीं किंवा त्यांत नीतीच्या तत्वांचें उल्लंघन होण्याची भीति नाहीं. राजकीय हक्कांची प्राप्ति हा स्वतंत्र किंवा परतंत्र सर्व राष्ट्रांचा सारखाच हेतु असतो. सर्व राष्ट्रांत या हेतुला सारखाच मान देण्यांत येतो. आणि यदाकदाचित आपमतलबी सत्ताधीशांनीं सत्तेच्या जोरावर या हेतूला कांहीं विपरीत स्वरुप देऊन त्याचा अपमान करण्याची बुद्धि दर्शविली, तरी ईश्वरी न्यायाला तें त्यांचें करणें मान्य व्हावयाचें नाहीं. सुदैवानें निसर्गसिद्ध राजकीय हक्कांच्याविषयीं चाड बाळगणारी राजसत्ता आमच्या शिरावर असल्यामुळें आह्माला आमच्या हक्कांच्या प्रतिपादनाविषयीं संशयबुद्धि धरण्याचें मुळींच कारण नाहीं. ईश्वरानें प्राणिमात्रांना कांहीं हक्क जन्मतःच दिलेले असतात. आमच्या पूर्व कर्माअन्वयें किंवा परकीयांच्या लोभामुळें आमचें कांहीं ईश्वरदत्त हक्क कमी झालेले आहेत ते पुनःमिळविणें आमचें कर्तव्य आहे. यांत आह्मी कोणापाशीं याचना करीत नाहीं, आमच्या हक्कांची भरपाई करून मागत आहों. हें काम करण्यांत यत्किंचितहि कमीपणा नाहीं किंवा त्यांत स्वाभाविक आत्मनिष्ठेवर दडपडहि पडत नाहीं. मद्रास येथें भरणारी राष्ट्रीयसभा याच कार्याकरितां आहे. तिच्या मार्फत आपली मागणी सरकारपर्यंत नेऊन पोहोचविणें प्रत्यकाचें कर्तव्य आहे. आमच्या दृष्टीनें दोन्ही सभाच्यातत्वांत मुळाशीं विरोध नसून प्रत्येकीकडे निरनिराळें कार्य वाटून दिलें गेल्यास कांहींच वाद उरावयाचा नाहीं. राष्ट्रीय सभा एकच असावी हा वाद या दृष्टीनें निरर्थक आहे. कुटुंबांतील सर्वच माणसांनीं एकाच कामाकडे आपलें लक्ष लावावें किंवा एकाच जागीं बसून सर्व कामें उरकावींत हट्ट कोणी धरला असा तर तो त्याचा हट्ट सद्धुप्रेरत, असला, तरी व्यवहाराला गैरसोईचा असल्यास, जरा बाजूस ठेवणें भाग पडेल. अशीच हकीकत राष्ट्रीय सभेविषयींची आहे. राष्ट्रीय पक्षांत दुफळी कोणत्याही कारणानें झाली असो. राष्ट्रीयउन्नतीच्या कार्यांचे महत्व एका फळीस जास्त उमजूं लागलें असेल तर ती दुफळी फायद्याचीच झाली असें ह्मणण्यास हरकत नाहीं. लाला लाजपतराय यांचे दृष्टीनें राष्ट्रीय पक्षानें आपलें काम स्वतंत्र रीतीनें चालविल्यास त्यांच्यामध्यें सामील होणें सध्यां एकमेकांशीं तुटून वागणाऱ्या दोन्ही पक्षांचें कर्तव्य होईल आणि वाइटांतून चांगलें निघतें ही ह्मण अनुभवास येईल.

डोंगर उंदीर प्रसवणार!

हिंदुस्थानच्या राज्यकारभारांत सुधारणा करण्यासंबंधाच्या योजना लार्ड मोर्ले येत्या १४ व्या तारखेस पार्लमेंटपुढें सादर करणार असल्याचें मि. आस्किथ यांनीं जाहिर केलें आहे. लार्ड मिंटो यांच्या योजना बाहेर पडण्याबरोबर सर्व बाजूंनीं त्यांचेसंबंधानें स्पष्ट नापसंती दर्शविली गेली या मुळेंच कीं काय लार्ड मोर्ले यांच्या या नव्या योजना अखेरपर्यंत गुलदस्तांत राखण्याची विशेष खबरदारी घेण्यांत येत आहेसें दिसतें. त्रिचनापल्लीच्या ' बेन्सहेरिव्ह्यू 'चा लंडनचा बातमीदार खात्रीलायक असेल तर या योजनांचें स्वरुप प्रागतिक पक्षाचेंहि पुरें समाधान करूं शकण्यापुरें विस्तृत नाहीं. कायदेकौन्सिलांत सरकारी सभासदांच्या संख्येपेक्षां लोकनियुक्त सभासदांची संख्या जास्त ठेवण्यांत येण्याचा संभव दिसत नसल्यामुळें सुधारणेच्या मुख्य तत्वाला अजीबाबात फांटा मिळण्याची शंका येत आहे. कायदेकानु करणाऱ्या मंडळांत सरकारी अधिकाऱ्यांचें, ह्मणजे अंमलबजावणी खात्यांतील कामगारांचें ठाणें कायमें हिंदुस्थानांतील सध्यांच्या विचित्र राज्यपद्धतींतच राखलें गेलें आहे. सुधारलेल्या राष्ट्रांत जबाबदार प्रधानांना प्रतिनिधींच्या सभांतुन बसण्याचा हक्क असतो, पण हा हक्क त्यांना लोकांकडून निवडून आल्याखेरीज उपभोगतां येत नाहीं. हिंदुस्थानांतील कायदे कौन्सिलांत सरकार ज्याला शेंदूर लावील तो दगड कौन्सिलांत देव होऊन बसावयाचा आणि तो सरकारचा नौकर असल्यामुळें सरकारच्या पक्षाच्या विरुद्ध मत देणें त्याला शक्यच नाहीं. अशा स्थितींत सरकारी अधिकाऱ्यांना कायदेकौन्सिलांचें सभासद नेमणें ह्मणजे कौन्सिलांची उपयुक्तता जाणूनबुजून

नाहींशी करणें आहे. असा हा अनिष्ट प्रकार सुधारणाची सध्यांच्या वेळीं फारच जरूर होती. किंबहुना लोकपक्षाची सर्व मागणी याच मुद्यावर उभारलेली आहे. पण बाहेर पडलेल्या बातमीवरून ह्या मागणीची भरपाई करण्यांत येणार नाहींसें वाटतें. कार्यकारी कौन्सिलांत देशी गृहस्थांची नेमणूक करणें, कौन्सिलांची व्याप्ति वाढविणें व कायदेकानू करण्याच्या बाबतींत आपल्या बजनाचा विशेष उपयोग करण्याची संधी स्वतंत्र सभासदांस मिळण्याची तजवीज करणें, या व्यवस्था या पूर्वीच व्हावयास पाहिजे होत्या. निदान आतां तरी त्या खात्रीनें होणार असतील तर फारा दिवसांची चूक शेवटीं भरून निघाली यापेक्षां त्यांचा जास्त परिणाम लोकांच्या मनांवर होणार नाहीं.

सामाजिक सुधारणा परिषद्

मद्रास येथें राष्ट्रीय सभेबरोबरच सामाजिक परिषद् भरविण्याची तयारी मामूल वहिवाटीप्रमाणें झाली आहे. रा. ब. आदिनारायण अय्यर यांच्या सारखे सुधारणेचे अभिमानी गृहस्थ या कामीं पुढाकार घेण्यास सरसावले ही आनंदाची गोष्ट असून परिषदेचें काम न्या० शंकरन् नायर यांच्या अध्यक्षत्वाखालीं नि:संशय यशस्वी रीतीनें पार पडेल अशी उमेद आहे. परिषदेचे जनरल सेक्रेटरी न्या. चंदावरकर हे त्यांच्या जागीं त्यांच्या पूर्वी असलेल्या महात्म्यांच्या धोरणानें सुधारणेचें कार्य अखंडित चालू रहाण्याविषयीं दक्ष असून, देशांतील निरनिराळ्या ठिकाणीं समाज सुधारणेचें कार्य कशा रीतीनें वर्षभर चालूं होतें याचा आढावा येत्या परिषदेपुढें मांडतील, तो सर्व सुधारणाप्रिय गृहस्थांना उत्साहवर्धक झाल्याखेरीज रहावयाचा नाहीं अशी खात्री आहे. यंदाच्या परिषदेंत चर्चेसाठीं येणारे विषय पूर्वीचेच असले तरी जों पर्यंत त्या संबंधांतील आपलें कर्तव्य समाजानें समग्र केलेलें नाहीं तोंपर्यंत त्याबद्दलची चर्चा होईल तितकी थोडीच आहे. याच संबंधांत आणखी एक आक्षेप चर्चे विरुद्ध काढण्यांत येत असतो. सामाजिक सुधारणेचें कार्य समाजांतील जाणत्या पुरुषांविषयींच्या विश्वासानें अथवा आदरानें जितकें जास्त पक्कें होईल तितकें तें कायद्याच्या बंधनानें कधींही होणारें नाहीं. सामाजिक परिषद याच दृष्टीनें आपलें काम चालवीत असल्यामुळें तिच्या व्यवहारांत कडकडीत शपथाआणा पेक्षां चित्तशुद्धि आणि सुविचारप्राप्ति यांवरच जास्त भर ठेवण्यांत आली, तर ती गैरफायद्याची नसून हितकरच आहे असें कोणासहि विचारा अंतीं कळून येईल. वादे वादे जायते तत्वबोध हें सुभाषित अशा स्थितीला फार उत्तम रीतीनें लागूं पडतें. तत्वबोधाच्या इच्छेनें मुद्दाम वादांत शिरणाऱ्याकडे कधींही दोष येणार नाहीं. मात्र लांब राहून नुसती टवाळी करण्याचीच ज्यांची मनीषा असेल अशांना सामाजिक सुधारणेचें कार्य एक फार सोईचें क्षेत्र झालेलें आहे. कोणत्याहि समाजांत धर्म व नीति यांचा आश्रय पुरुषां पेक्षां स्त्रियाच जास्त करीत असल्या कारणानें, कोणाहि समाज सुधारकास स्त्रियांच्या ...त सुधारणा करण्याचें काम पाहिलें कां वाटतें, याविषयीं कोणास संशय वाटण्याचें वस्तुतः कांहीं कारण नाहीं. यंदांच्या सामाजिक परिषदेच्या कार्यक्रमांतहि स्त्रियासंबंधाचे विषय महत्वानुरूप जास्तच आहेत. स्त्रीशिक्षण, विवाहाच्या वयाची यत्ता योग्य कालापर्यंत वाढविणें, बहुभार्यात्वाची चाल नष्ट करणें, विधवांचा प्रश्न, इत्यादि विषय अशाच प्रामुख्यानें सध्यां समाजाच्या नजर समोर उभे आहेत कीं त्यांच्याकडे कानाडोळा करून मुळींच चालावयाचें नाहीं. परदेशगमनास असलेली वृथा आडकाठी काढून टाकणें, पतितांचा व अंत्यजांचा उद्धार करणें, समाजाची नैतिक स्थिति सुधारणें हीं कामें कोणत्याहि राष्ट्राला अगोदर केल्याखेरीज उन्नतीच्या मार्गाला लागण्याची सोय नाहीं. सामाजिक सुधारणे संबंधानें पूर्वींचा आकुंचित दृष्टीचा किंबहुना भेकड आपमतलबीपणा राखण्याचा मनू आतां पालटत चालला आहे ही आनंदाची गोष्ट आहे. या बदललेल्या मन्वंतराचा फायदा समाजास करून देणें हें आपलें कर्तव्य आहे असें प्रत्येक सुशिक्षितानें मनांत वागविलें पाहिजे.

व्हाइसरॉय झालांत तर काय कराल ?

लाला लजपतराय अखेरीस रिव्ह्यू ऑफ रिव्ह्यूजच्या सर्वगामी संपादकाच्या तावडींत सांपडले. मि. विल्यम स्टेड यांच्या नेहमींच्या चौकस प्रश्नमालिकेच्या भडिमारापुढें लालाजींनीं मोठ्या नेटानें टिकाव धरला असून शेवटीं मि. स्टेड यांचीच त्रेधा उडविलेली दिसून येते. आपणाला ब्रिटिश सरकारानें हिंदुस्थानचे व्हाइसरॉय नेमल्यास आपण काय कराल असा रोखठोक प्रश्न लालाजींस करून त्यांना पेचांत आणण्याचा मि. स्टेड यांनीं प्रयत्न केला. परंतु अशी स्थिति पतकरणें हीच कल्पना देशभक्त या नात्यानें आपल्या बाबतींत कठीण आहे असा साफ लालाजींनीं दिला. या उत्तरानें मि. स्टेड यांच्या मनावर योग्य तो परिणाम झाला तथापि त्यांनीं विशेष आग्रह केल्यावरून सर्व हिंदी समाजाला आज सुरवात ह्मणून ग्राह्य होण्यापुरत्या राज्याकारभारांतील सुधारणा लालाजींनीं निवेदन केल्या. अधिकाऱ्यांच्या फाजील सत्तीचा चिमटा रयतेला बसतांच तो वरिष्ठ अधिकाऱ्यांस तात्काळ कळला पाहिजे हें सुधारणेंतील पहिलें तत्व लालाजींनीं सांगितलें. त्याच प्रमाणें अधिकाऱ्यांच्या नेमणुका व्हाइसरॉयच्या पदावर असलेल्या व्यक्तीच्या हातीं ठेवल्या तरी कामगि- लोकप्रतिनिधींच्या सभेकडून त्यांच्या ...च्या पसंतींतून रीचें परीक्षण व्हावें आणि सभे...जा करण्याचा उतरलेल्या अधिकाऱ्यांना ... असेंहि लालाजींनीं अधिकार सभेकडे असावा शिवाय असल्याखेरीज सुचविलें. जबाबदारी ...च्या सवडीचा फायदा नुसत्या सल्लामसलती उत्साह रहात नाहीं, हें घेण्याला लोकांनी ...रण्याचा अधिकार असलेल्या कायदेकानू करतांना करतांना ध्यानांत ठेवलें संस्थांची ... अधिकार चालविण्याची संवय नसपाहिजे, ... प्रथम कांहीं चुका होतील, परंतु त्यामुळें चुका नुकसानीच्या न होतांना त्यांचिमुळें या जास्त चोख रीतीनें जबाबदारी पार पुढें ...तां येईल असेंच रास्त मत लालाजींनीं दिलें. पार... सर्वसाधारण तत्त्वांच्या बाबतींत समाधानकारक व योग्य अभिप्राय लालाजींनीं प्रकट केल्यावर मि. स्टेड तपशिलाकडे वळले. स्थानिक स्वराज्याची वाढ कशा रीतीनें करावी हा प्रश्न अर्थात् त्यांच्या कडून आला. लॉर्ड रिपन यांच्याशी झालेलें संभाषण मि. स्टेड यांच्या ध्यानांत या वेळीं ताजेंच असल्यामुळें त्यांच्या कल्पनेचा तंतोतंत अनुवाद लालाजींनीं केलेला पाहून मि. स्टेड यांची खात्री पडली असली पाहिजे. यानंतर त्यांनीं हिंदुस्थानांत अधिकाराच्या जागांवर नेमणुका कशा रीतीनें करण्यांत याव्या असा प्रश्न विचारला. या प्रश्नाचें उत्तर देणें उघडच कांहीं कठिण नव्हतें. हिंदुस्थानच्या लोकांपासून वसूल केलेल्या पैशावर जे अधिकारी पोसावयाचे ते जितके त्या देशांतले असतील तितके चांगलें रास्तच आहे. कदाचित हिंदी लोकांना सुधारलेल्या पद्धतीनीं कामें करावयाचें ज्ञान नसल्याच्या सबबीवर बाहेरून लोक आणावे लागले तरी जे हिंदी परकीयांच्या बरोबर ज्ञानांत व बुद्धींत टक्कर मारूं शकण्यासारखे असतील त्यांना इंग्लंडमध्यें शिक्षण घेण्यासाठीं व परीक्षा पास होण्यासाठीं विनाकारण अतोनात पैसा खर्च करणें अवश्य व्हावें हें मुळींच रास्त नाहीं. त्यांच्या साठीं हिंदुस्थानांतच परीक्षा घेण्यांत याव्यात ही राष्ट्रीय सभेची मागणी लालाजींनीं मि. स्टेड यांना सांगितली. वसाहतींशीं सर्व बाबतींत बरोबर तसा असा व्यवहार हिंदुस्थान सरकारनें ठेवावा आणि जातीजातींत द्वेष उत्पन्न होण्यास कारण झालेली बंगालची फाळणी रद्द करावी असें सांगून लालाजींनीं आपल्या संभाषणाचा समारोप केला. आपलें धोरण हिंदुस्थानचे एक संघटित राष्ट्र बनविण्याचें राहील असें लालाजींच्या तोंडातून निघतांच मि. स्टेड हे आपल्या नेहमींच्या विनोदी भाषेंत ह्मणाले, तर मग आमची सत्ता समूळ खणून काढण्याचीच तुमची इच्छा आहे? पण यावर लालाजींनीं समर्पक उत्तर दिलें. ते ह्मणाले आपल्या राष्ट्राची सर्व जबाबदारी आपल्या ... घेण्यांची पात्रता हिंदुस्थानच्या लो...कांच्या अंगीं आणण्याकडे मी आ... सर्व आयुष्य खर्चणार आहे आणि ... ही पात्रता त्यांच्या अंगी येण्यावरच ... ब्रिटिश सत्तेचें यशापयश अवलंबून आहे ... लार्ड मेकॉले सारख्या ब्रिटिश मुत्सद्द्यांची हीच आशा होती. ती लाला लजपतराया सारख्या पुढाऱ्यांनीं पूर्ण करण्याचें व्रत आरंभिलें आहे. या पवित्र कार्यांत त्यांना मदत करणें किंवा मदत करवत नसेल तर निदान द्वेषबुद्धि न धरतां स्वस्थ असणें यांतच ब्रिटिश राष्ट्राला मोठेपणा मिळणार आहे.

राष्ट्रीय शाळा

आह्मी मागील अंकीं कळविल्या प्रमाणें गेल्या गुरुवारीं आकोल्यास राष्ट्रीय शाळा स्थापण्याचा समारंभ उत्कृष्ट-प्रकारें झाला. रा. रा. नारायण काशिनाथ दाते बी. ए. वासुदेव लक्ष्मण चिपळूणकर, महादेव गंगाधर मराठे आणि अध्यक्ष व्यंकटेश कृष्ण देसाई यांची मोठ्या कळकळीचीं भाषणें झालीं. "सरकारी शाळेपेक्षां राष्ट्रीय शाळेंत काय विशेष आहे आणि तो विशेष फक्त शिक्षणाच्या कोणकोणत्या फेरफारानें करण्यांत येणार आहे याची मांडणी चांगल्या प्रकारें करण्यांत आली. सुशिक्षित व देशाभिमानी नागरिक तयार करावा हा या शाळेचा मुख्य उद्देश आहे. आणि असा नागरिक तयार होत असतांना तो वयांत येत आहे अशा सुमाराला त्याच्या जवळ विद्येची पुंजी सामान्यतः दुनयेदारीला लागण्यापुरती येईल असा शिक्षणक्रम या शाळेंत ठेवण्यांत येत आहे. या प्रारब्ध शिक्षणकार्याशीं सरकाराचा बिलकूल विरोध नाहीं असें आह्मी मुद्दाम कळवूं इच्छितों." आमच्या ऐकण्यांत असें आलें आहे कीं पुष्कळसे लोक सरकारी विरोध असेल अशा गैर समजुतीवर या कार्याला मदत देण्याला माघार घेतात. वास्तविक तसा कांहीं प्रकार नाहीं आणि ही लोकांचा संस्था असून लोकांनीं तिच्या उत्कृष्ट शिक्षणाच्या कार्यानें लोकांच्या व तशीच सरकारच्या आदरास तिला प्राप्त करावें असें आह्मी मनापासून इच्छितों.

औद्योगिक सर्व्हे

गेल्या शनिवारीं औद्योगिक सर्व्हे कोणत्या धोरणावर करण्यांत यावी हें निश्चित करण्यासाठीं या जिल्ह्यांतील मुख्यमुख्य लोकांची एक कमेटी जमली होती. प्रत्येक तालुक्यांतून कोणकोणते धंदे चालतात याची यादी करण्यांत आली आणि त्या यादींतून ज्या धंद्यांचे प्रस्तुतकालीं पुनरुज्जीवन झालें पाहिजे अशांची पाहणी करण्यासाठीं सरकारी स्पेशल अंमलदार रा. रा. दत्तात्रय विठ्ठल सरंजामे हे लवकरच निघणार आहेत. त्यांच्या कार्याला चांगली मदत व्हावी ह्मणून लोकांनीं आपापल्या भागांतील पुनः व्यवस्थित करण्यासारख्या उद्योग धंद्यांची समग्र माहिती गोळा करून द्यावी. औद्योगिक पाहणीचें काम जितकें सरकारचें आहे त्यापेक्षां तें लोकांचें अधिक आहे हें विसरतां कामा नये.

दिवाणी अदालती

दिवाणी अदालतींच्या कामा संबंधानें कांहीं विशिष्ट फेरफार ...१९ साला पासून चालूं करण्यांत येणार आहेत. त्यामध्यें हायकोर्टांत ज्युडिशियल कमिशनरांच्या बेंचाची योजना होणार आहे आणि मुनसफाचें अधिकार १००० रुपयापर्यंत वाढवून सबजज्यांचे अधिकार १०००० रुपये किंमतीच्या दाव्या पर्यंत वाढविण्यांत येणार आहेत. आमच्या प्रांतांत मुख्य उणीव ही आहे कीं प्रत्येक तहशिलीच्या गांवीं एक एक मुनसफकोर्ट असावयाला पाहिजे. ही उणीव पुढील साला पासून दूर होईल तर लोकांचा मोठा फायदा होइल.

वऱ्हाडवृत्त

हवामान—हल्लीं थंडी चांगली पडूं ला... आहे आणि सार्वजनिक आरोग्य चांगलें राहील अशी सर्व लक्षणें दिसतात तथापि आमच्या आकोलें शहरीं प्लेगाची भीति अधिकाधिक वाढती आहे.

आह्मास कळविण्यास मोठा आनंद वाटतो कीं रा. रा. रतनजी अर्देसर चिनाय तहशिलदार मुर्तिजापूर यांस आकोला येथें आफि. ए. आसि. क. नेमिलें आहे.

दोन घड्याळे एकदम घेणारास खपोस्ट ची माफ.

गजकर्णाच्या २४ शिश्या बोलविणाऱ्यास रा. सिस्टम घड्याळ बक्षीस साखळी मुधां शिशीस ।.

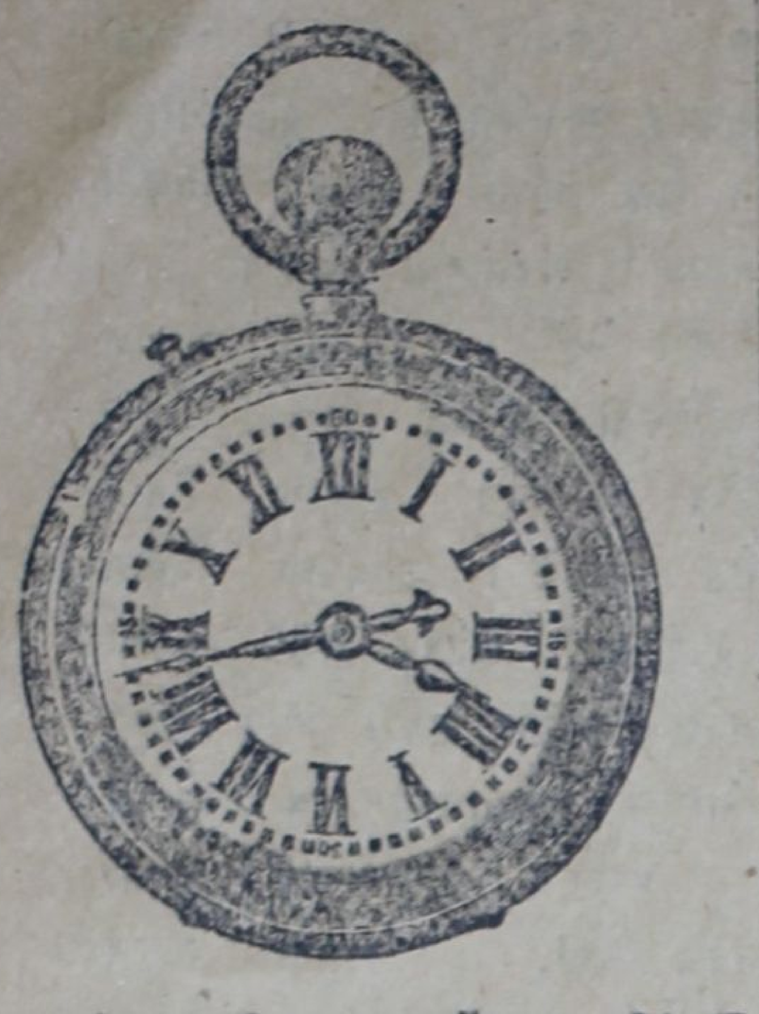

रासेकोप सिस्टम किं. रु. ३। स्व पेटंट वाच कि. रु. ५। सदा हिरे वली रु. ४। आठ दिवसाच्या कीलीचे खिशातील घड्याळ रु. १४ सोलजर वाच-मजबुत रु. ५। स्वदेशी सेकंड वाली रु. ६ पोस्टखर्च ।-

के. मुरा. आणि कं.

नं. ४७ मुंबई पोस्ट न. ९

त्वरा करा ! त्वरा करा?

बायसिकल टीचर

आमचेकडे सायकल फार थोड्यां वेळांत आणि उत्तम रीतीनें शिकविले जाईल दर माफक असून वक्तशिर काम केलें जाईल आजवर ५०० शे माणसापेक्षां जास्त लोकांस सायकली शिकविल्या आहेत. बाहेर गांवच्या लोकांकडून रेल्वेभडे व जं बग खर्च घेतला जाईल. सायकली ही दुरस्त केल्या जातील. नवीन सायकली विकत मिळतील.

जेकब.

सायकल टीचर.

पत्ता:----

अहमद अली कासमजी बोहरा

नं ४८ आकोला (शहर)

नाहि सत्तात् परोधर्म

येवल्याचे पितांबर व पैठण्या

आम्ही येवले येथें तयार होणारे पितांबर पैठण्या व खण वगैरे माल बाहेर गांवी पाठवित असतो माल खात्रीचंद मा फक दरानें व योग्य अडतीनें पाठऊं माल रोखीनें अगर व्हि. पी. नें पाठविला जाईल माल स्वस्त सुबक व वक्तशिर पाठ वीला जाईल. आह्मांस शेंकडों पत्र आलीं आहेत

पत्ता:—

श्रीनिवास बाळकृष्ण हाडे नरल मर्चंट व कामशन एजंट

नं ७२ येवले.

आमचें पेटंट यंत्र लोकांना पसंत आहे.

मे. किर्लोस्कर बंधू बेळगांव यांस— सा. न. वि. वि. तुह्मी कृपाकरून पाठविलेलें कडबा कापण्याचें यंत्र पुरक्षित पोचलें त्यानें कडबा फार चांगला कापला जातो. सदरहु यंत्र इकडील लोकांना फारच पंसत पडलें आहे, व त्या बद्दल बऱ्याच मागण्या आपणाकडे येतील. त्या मानानें किंमत (रु. १०॥१०) ही फारच कमी ठेवलेली आहे. कळावें ही बिनंती ता. ४ २- ०८

सही

जहागीरदार सीप राघी (ग्वालेर) | श्रीमंत नानासाहेब फाळके दप्तरदार

जोगळेकर आणि मंडळी लिमिटेड.

सरकारच्या सन १८८२ च्या सहाव्या आक्टाप्रमाणें रजिस्टर केली आहे.

स्थापना सन १९०७

भांडवल एक लक्ष रुपये.

प्रत्येक भाग २५ रुपयांचा

याप्रमाणें एकंदर भाग ४०००.

भागीदारानें भाग मिळण्या कारितां अर्ज करते वेळीं दरएक भागाबदल अर्जासोबत रुपये १० व अर्ज मंजूर झाल्यावर रु. ५ व बाकीची रक्कम प्रत्येक महिन्दाला रु. ५ प्रमाणें पुरी करून दिली पाहिजे.

सदरहू कंपनीचें मेमोरँडम् व आर्टिकल्स ऑफ आसोसिएशन आकोला येथें सदर कंपनीचे आफिसांत पाहण्यास मिळेल. प्रास्पेक्टसच्या प्रती सदरहू आफिसांत अर्ज केला असतां मिळतील.

बोर्डाच्या हुकूमावरुन

पी. सी. जोगळेकर आणि कंपनी म्या. एजंटस

नं. १३

दवाखाना.

आमचे दवाखान्यांत सर्व तऱ्हेच्या वनौषधी, मात्रा, पाक गुटिका, चूर्ण वगैरे विक्रीस तयार आहेत. बाळांतरोग, गर्मी प्रमा, मुळव्याध, कवळ, पानथरी, हरतऱ्हेचे हिवताप इ. रोग कळविल्यास परिक्षा करून अनुभवीक औषधें माफकदरानें पाठवूं. घरीं बोलविल्यास वेगळी फी घेतली जाईल. गजकर्ण मलम ।= बाटली ८६.

शिवचरणगीर रामगीर वैद्य, कुरणखेडकर

दवाखाना शहर आकोला

नोटीस

रावजी वल्लद अमरशिंग पाटील रहाणार उमरी परगणे पंचगव्हाण तालुके अकोट यांस:—

खालीं सही करणार याजकडून नोटीशीनें कळविण्यांत येते कीं खालीं लिहिलेली स्थावर मिळकत विकणें आहे.

मौजे उमरी परगणें पंचगव्हाण ता० अकोट येथील.

१ सर्व्हे० नंबर २५ चिंध्या देवाचे सालीम.

२ सर० नं० २८ बेजरचे यांतील १/३ हिस्सा

३ सर० नं० ९२ बराईचे यांतील १/४ हिस्सा

४ सर० नं० ६८ बरडी रोहणकाराची यांतील १/२ हिस्सा

५ सर० नं० ७५ चिनकाजीवाले यांतील हिस्सा १/४

६ गढींतील हवेली विटबंदी यांतील १/२ हिस्सा

७ बुरजा खालील जागा खपरेलाची सालीम येणें प्रमाणें स्थावर माल मला विकणें आहे तुह्मांस घेणें असल्यास मला अगर माझे मुखत्यारास समक्ष भेटून किंमती बद्दल ठराव करून घ्यावा. असें न केल्यास पुढें अग्रक्रयाधीकाराबद्दल तुमचा संबंध राहणार नाहीं. कळावें. ता० १।१२।०८ इ०

सही

यमुनाबाई मर्द चिंहू पाटील रहाणार मौजे उमरी नि० खु० दस्तुर संपत रामजी धनगर.

नो. नं. घ. ९४

जाहिरात

सर्वत्र लोकांस खालीं सही करणार इज कडून नोटिशीनें कळविलें जातें कीं खालीं लिहिलेली स्थावर मिळकत मला विकणें आहे ती मौजे उमरी परगणें पंचगव्हाण.

१ सर० नं० २५ चिंध्या देवाचे सालीम

२ सर० नं० २८ बंजरचे यांतील १/३ हिस्सा

३ सर. नं. ९२ बराईचे यांतील १/३ हिस्सा

४ सर० नं० ६८ बरडी रोहणकारवाली यांतील १/२ हिस्सा हिस्सा

५ सर० नं० ७५ चिनकाजींवाले यांतील १/४ हिस्सा

६ गढींतील हवेली विटबंदी यांतील १/२ हिस्सा

७ बुरजा खालील जागा खपरेलाची साल[illegible] येणें प्रमाणें स्थावर मिळकत मला वि[illegible] आहे ज्याला घेणें असेल त्यांनीं मला अ[illegible] माझे मुखत्यारास समक्ष भेटून किंमत ठ[illegible] निकाल करून घ्यावा. कळावें ता. १।१२।०[illegible]

सही

यमुनाबाई मर्द चिंहू पाटील रहा[illegible] मौजे उमरी नि. खु[illegible] द. संपत रामजी धग[illegible]

नो. नं. घ. ९५

नोटीस

नोटीस वेशमी रेवाजी ओंकारजी ढोरे राहणार चिचोली ता. आकोला यांस:—

खालीं सही करणार यांजकडून कळविण्यांत येतें कीं, मे. बारसाहेब डिस्ट्रीक्ट जज्ज यांच्या फायलवरील तुह्मी केलेले अपिलाचा निकाल ता. २३-११-०८ रोजीं तुह्मा विरुद्ध झाला असून तुह्मी लबाडीनें व कपटानें मला गांवांत कळविलें कीं तो निकाल माझ्या विरुद्ध झालेला आहे, तेव्हां आपसांत सर्व भांडणाचा निकाल करून टाकूं आणि नागपुरास मी पुनः अपिल करून खर्चांत येऊं नये अशी सबब सांगून तुह्मीं करारनामा मजकडून लिहून घेतला आणि तुह्मीही मला लिहून दिला. दोन्ही करारनामे बेकायदा असून तुह्मी फसवून असा व्यवहार केला याबदल मी तुह्मांवर फौजदारी करणार आहें. जर तुह्मी नोटीस पोंचल्या तारखेपासून आठ दिवसांच्या आंत तुमच्या जवळ असलेल्या माझ्या सहीचा करारनामा व पावती परत न कराल तर तुह्मांवर दिवाणींत दावा करून ते कागद बातल ठरविले जातील. आणि त्याचा सर्व खर्च तुह्मांवर पडेल कळावें ता. २-१२-०८ इ.

सही

गोवर्धन पन्नालाल मारवाडी

नं. घ. ९६ द. खु.

नोटीस

आह्मी बनुबी मर्द सेखजंगु, अजामबी वल्लद सेखजंगु, उलफतबी वल्लद सेखजंगु पैकीं नं. २-३ याची पालन करणार बनुबी मर्द शेखजंगु आणि अमीरबी मर्द यासनिखा सर्व राहणार हातरुन या नोटिशीनें सर्व लोकांना जाहिर करितों कीं सेखजंगु राहणार हातरुन हा सुमारे १॥ वर्षांपूर्वी स्थावर (सेत आणि घर) आणि जंगम जिनगी मागें ठेऊन मरण पावला आहे आणि सदरहू याचा स्थावर माल अंदुरा, सिगोली, हातरुन, मारवाडा, या ठिकाणीं आहे. सदरहू सेखजंगु याचे कायदेशीर वारस आह्मी खालीं सह्या करणार आणि लालबी मर्द सेखजंगु आहे. परंतु लालबी मर्द सेखजंगु ईचा सदरहू सेखजंगुचे मिळकतींत मात्र ८— चा हिस्सा आहे. आणि सदरहू सेखजंगुचा बाकीचे सर्व मिळकतीचे मालक आह्मी खालीं सह्या करणार आहोंत. परंतु आह्मी आता ऐकिलें आहे कीं लालबी मर्द सेखजंगु ही सदरहू सेखजंगुच्या मिळकतीची अफरा-तफर करूं लागली आहे ह्मणून आह्मी सर्व लोकांस नोटीस देतों कीं सदरहू लालबी मर्द सेखजंगु ईज पासून किंवा तिचे कोणतेही मुखत्यारा पासून कोणी सदरहू सेखजंगुचा स्थावर [illegible]

आर्यवैनाषधालय मुर्डी

हाईसराय व हिंदुस्थानचे गव्हर्नर जनरल यांजकडील आनररी असिस्टंट सर्जन मजो अ. स. डॉ. विश्राम रामजी घोले यांनी आमची औषधें बारीक हल्लीं वर्तमानपत्रांतून ज्या कांहीं नव्या जुन्या जाहिराती प्रसिद्ध होत आहेत. यावरून आमचीं औषधें त्या त्या रोगावर अत्यंत गुणकारी असल्याचें सर्टिफिकट आम्हास दिले आहे. हें अवश्य लक्षांत ठेवावें.

आमच्या अत्यंत खात्रीच्या औषधाचा गुण शंभरांतून एक दोन रोग्यास कदाचित आला नाहीं तर पैसे परत देउनही त्याचें आरोग्यार्थ आणखी एखादें औषध द्यावें लागल्यास तें फुकटही देउं परंतु रोग्यास पूर्णपणें बरा करूं अशी प्रतिज्ञा आहे.

मदनामृत संजीवनी

धातुवर्धक. अत्यंत कामोत्तेजक, व पौष्टीक, वीर्य स्तंभक,
रक्तशोधक; मनोत्साहक कांति व बुद्धीवर्धक सुवर्ण माक्षीक
मौक्तिक वस्तूी व अनेक वनस्पती मिश्र

अद्भुत गुटिका.

शरीरांतील मुख्य राजा जो धातु तो शुद्ध असत तच शरीर निरोगी राहून सर्व सौख्य प्राप्त होते तो दोषी असेल तर शरीरांत नाना कारचे रोगरूपी शत्रु उत्पन्न होऊन शारिरिक सौख्याचा खरा लाभ मुळींच मिळणार नाहीं. करितां धातू शुद्ध व पुष्ट होण्याकरितां या गुटका प्रत्येक वर्षी पाहिजे त्या दिवसात एकदा तरी अवश्य सेवन केल्यानें शरीर रोगरहित होऊन सौख्य प्राप्त होतें. हें अवश्य लक्षांत ठेवावें याच्या सेवनाने नपुंसकत्व, स्वप्नजन्य व इतर धातुपात उन्हाळे इंद्रियशिथलता, कडकी. गर्मीसंबंधी मुरलेले विकार मुत्रसंकोच; धातुचा पातळपणा, स्त्रियांची सुपणी, छातींतील रोग, मठ पाय मुत्रमार्ग. व नेत्र याचा दाह, क्षय, पंडुरोग, मुदतीची खर, जीर्णज्वर, आग्नमांद्य मस्तकशूल, मुळव्याधी, वातरोग, निद्रानाश पित्तविकार. बालंतरोग, मधुमेह जुनाट परमा, मुष्टमैथून ने आलेली कृशता इत्यादि अनेक विकार खात्रीनें बरे होऊन शरीर निरोगी मजबूत व सतेज बनते. पचनशक्ती व स्मरणशक्ती भरपूर वाढून धातु रक्त यांची शुद्धी वृद्धि वीर्यस्तंभन व भरपूर कामोद्दीपक होते व मनास उत्साह देतात. दुध व जडान्न प लागते त्यांत उपयुक्त वनस्पतींचें मिश्रण गुणकारक आहेत. करितां गुणाबद्दल असंख्य सर्टिफिकीटें मिळाली आहेत आणि मिळतात. पथ्य सेवनाची मुळींच गरज नसून स्त्रिया, पुरुष मुलें, यांस पाहिजे त्या दिवसांत घेण्यास अत्यंत उपयोगी आहेत. गुटिका रुपयाचे आंत मिळणार नाहींत. एकदम ४ रुपयाच्यावर कितीही घेणारास टपाल खर्च माफ आहे ४ रुपयांचे आंत वेगळा टपालखर्च ५ आणे पडेल अनुपान खडीं साखर किंवा दहीं. पीनें खालील पत्यावर मिळतील.

दर:—एकदम ३५ गो० १ रु० ७५ गो० २ रु. ११५ गो ३ रु
१६५ गो. ४ रु. २७५ गो० ६ रु. ५५० गो० रु.

२ अपूर्व नेत्रांजन:—यानें जाळ, साहर, फुल, खुपऱ्या, बिंदु, कांच इत्यादि नेत्राचे सर्व विकार त्वरीत बरे होऊन दृष्टी तीव्र व थंडगार राहते. या रोगांस हें अंजन खरे रामबाण आहे. १॥ तोळ्याच्या डबीस १ रु.

३ परम्यावर अपूर्व मिश्रण:—कोणताही नवा जुना परमा व उष्णता दाह मिडीक मुतची कळी, संकोच पुपस्राव, रक्तस्राव, इत्यादि विकार पथ्य नसत सात दिवसांत जातात तिडिक एका घटकेत जाते असें रामबाण औषध कोठेंच दसत नाहीं. बा० किं० १ ११ मार बाटलीस रु. २

३ दंतबलवर्धक पूड:—दंतसंबंधी सर्व विकार उत्तम बरे .

५ विंचूचें विष:—औषध लावतांच उतरतें मुर्का २ तो. ८ आणे

६ गजकर्ण:—खरूज, गाजे वगैरे सर्व विकार ३ दिवसांत जातात रु. ६ आणे

७ सर्व हिमज्वर:—औषध घेताच कशाही प्रकारचें ज्वर असले तरी तें [illegible] १२ पुड्या १ रु.

[illegible] आमचे औषधानें हजारों लोक बरे [illegible]नीं संग्रह तापावर गोळ्या गाठीस [illegible]त्रा याचा एकवार अनुभव पहावा [illegible] किं. २ आणे ख. मो.

[illegible] ती फक्त यावें औषधांत अपाय- [illegible]असल्याबद्दल असंख्य सर्टिफिकीटें [illegible] औषधें ग्रंथोक्त रसायनें भस्म [illegible] माफक दरानें मिळतात. अनुप [illegible]नें किंवा व्ही. पी. नें पाठवूं [illegible]वकीलमा करवूं.

[illegible] सुचना.

[illegible]क जाहिराती सुरू असून प्रत्येक

आपला समान निरुद्योगी व आळशी बनल्यामुळें एका जो धंदा सुरु केला त्याचेंच अनुकरण हुबेहुब नक्कल करून पाहिजे त्यानें करावें आमचे जाहिरातीस कोंकण, वऱ्हाड, गुजराथ, महाराष्ट्र इ. प्रांतांत ऊत आला असून आमच्या आंजर्ले वगैरे गावांतून तो पुर्णावस्थेंत येऊन आणखीही नवीन जाहिराती सुरू होत आहेत. अशा जाहिराती किंवा ते लोक यांची आह्मास निंदा किंवा स्तुती मुळींच करणें नाहीं. इंग्रजी राज्यांत आपापली पोटवी भरण्याप ज्याचा तो स्वतंत्र आहे आह्मास ग्राहकांस सुचविणें हेंच कीं ज्यांच्या कारखाना आज सतत १५।२० वर्षें अव्याहत सुरू असून ज्यांच्या औषधास मोठे डाक्टरांनी सर्टिफिकीट दिलें, ज्यांच्या औषधांनें कित्येकवेळी ग्राहक रोग मुक्त झाले व नित्य होत आहेत त्यांचीच औषध नेहमीं उपयोगात आणणें अत्यंत हितकारक आहे यापुढें जरी हजारों जाहिराती प्रसिद्ध झाल्या तरी आमची जाहिरात न बदलतां व कोणाचीही निंदा न करतां अशाच रीतीनें कायम राहून हा सार्वजनिक व कल्याणकरीत असलेला व्यवसाय नवीन नवीन उपयुक्त सुधारणा करून उर्जितावस्थेंत आणण्याची खटपट करूं. आज- पर्यंत आमचे खटपटीनें यशहि बरेंच आलें आहे, करितां सकल आर्य बंधूत व ग्राहकांस इतकीच प्रार्थना आहे कीं, रोगमुक्त होण्याकरतां आमचींच औषधें अत्यंत गुणकारक आहेत. तीच सर्वांनीं वापरावीं, एकवार अनुभवानें खात्री होईल इतर जाहिरातींशीं आमचा बिलकूल संबंध नाहीं, हे लक्षांत ठेऊन औषध मागणें तो खालील पत्यावर बिनचूक मागवावी म्हणजे खरी गुणकारक औषधें मिळून हटकून व त्वरित आरोग्य येईल. नं. १

कृष्णशास्त्री पेंडसे वैद्य

पत्ता:—मुर्डी ता. दापोली जि० रत्नागिरी.

ORIENTAL GOVERNMENT LIFE ASSURENCE COMPANY LIMITED

Established 1874.

HEAD OFFICE—**BOMBAY**

Chief Agency for C. P. Berar and Khandesh

Head—Quarters—Nagpur C. P.

FUNDS EXCEED THREE CRORES AND TEN LAKHS

CLAIMS PAID FOR OVER TWO CRORES

IMMEDIATE SETTELEMENT OF CLAIMS

IF there be one thing of more importance than another in connection with Life Assurance, it is, when claims arise, that the amount due under the Policy be paid to the Claimants at the earliest possible date. *This the Directors of the "Oriental" keep well before them and act up to—treating eir cliquts with the utmost liberality*

UNQUESTIONABL EgECURIYT

IT is not sufficient to read that a Company's funds amount to h givensum, but it is essential to know how such Funds are invested—it I miscellaneous and risky investments or how secured

THE Funds of the "Oriental" are invested in Goverument ecurities, and lodged with the Government Official Trustee of Bombay nd terms of the Company's Trust Deed, as Security for Claims arising rough decease of assured lives, and endowment policies m ature

Government Officers, ofessional men, Tradesmen and otherdepa mploying a portion of their annual income or profits in effecting f 105 once create a fund equivalent to the savings of many years.

No man can be sure how long he will live, and although he may say money yet if he di s early, before he has had time to save much, his wife and amily may be in distress. Life Assurance is a means by which this danger notover. Life being so uncertain, the sooner a man makes bupyismind to assure his life the better. Once satisfied of the propriety of the step, do not dela There are numerous instances in the records of the "Oriental" where th delay of a month or less, has left the family without the intende ovision.

Influential and energetic Agents wanted. For terms ples apply to the undersigned.

Prospectuses, forms, and any further information can be obtained n application to—

M. De SOUZA.
CHIEF AEGNT
Nagpur.

No. 2

हें पत्र आकोला येथें कैलासवासी खंडेराव बाळाजी फडके यांच्या वऱ्हाडसमाचार छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं सदाशिवाश्रमांत छापून प्रसिद्ध केलें.

वऱ्हाडसमाचार.

BERAR SAMACHAR

वर्ष ४२] आकोला:—वऱ्हाडसमाचार, सोमवार तारीख १४ माहे दिसेंबर सन १९०८ इसवी [अंक ४७

वर्गणीचे दर

आकोल्यांतील लोकांस........१ रुपया
बाहेरगांवीं ट. हा. .... २ रुपये
वर्गणी आगाउच घेण्याची वहिवाट ठेविली आहे.

नोटिशीचे दर

दर ओळीस दीड आणा.
हेडिंगच्या दोन ओळी धरल्या जातील.
नोटीस सुवाच्य असली पाहिजे.

सुचनाः—- गुरुवारच्या आंत येणाऱ्या नोटीसा त्याच आठवड्यांत घेतल्या जातील- पुढें येणाऱ्या नोटिसास स्पेशल चार्ज पडेल.

जाहिरात

मुंबई ब्यांकेची सेव्हिंग ब्यांक

ह्या बँकेत खालीं दिलेल्या अटीवर ठेवी ठेवितां येतात.

कोणत्याही वर्षाचे १ ले जानेवारी आणि ३१ दिसेंबर याच्या दरम्यान एक हजार रुपये पर्यंत पैसा ठेविला जाईल.

ठेवी दोन अथवा अधिक इसमांच्या नांवावर ठेवतां येतील. आणि तो पैसा त्या पैकीं एकास अथवा जास्त इसमांस अगर त्यापैकीं मयताचे मागें राहील त्यांस काढतां येईल.

व्याज दर सालदर शेंकडा तीन रुपये प्रमाणें दिलें जाईल. व्याजाची आकारणी प्रत्येक महिन्याची जी कनिष्ठ शिल्लक असेल तिजवर केली जाईल मात्र पांच हजारांवरील शिल्लक रकमेस व्याज नाहीं नियमाच्या प्रती बँकेत अर्ज केला असतां मिळतील.

मुंबई ब्यांक, आकोला ९।१२।०९ — G. A Phillips एजंट

नं ७३

पवित्रस्वदेशीसाखर

इनाम रु. १०००

आकोलें शहारांत फक्त एकच दुकान

आमचे दुकानांत फक्त बंगालीच साखर मिळते प्रत्यक्षानें एकदां येऊन खात्री करून घ्यावी. जो कोणी या बंगाली साखरेंत त्याज्य पदार्थाची भेमळ आहे असें सिद्ध करून देईल त्यांस, तो सांगेल त्या [illegible] संस्थेस वरील इनाम देण्यांत येईल.

स्वदेशी व्यापारी मंडळी
आकोला वाशीमवेशीवर

सत्रा वर्षापासून परीक्षित व सरकारा कडून रजिष्टर केलेला.

सुधासिन्धु

कालरा, (पटकी) दमा, खोकला, कफ पोटशूल, अतिसार. संग्रहणी, जुलाब, आतिनिद्रा, वातजन्यरोग, व मुलांचे रोग या सर्वांवर एकच स्वादिष्ट व रामबाण औषध. प्रत्येक शिशीची किंमत ॥. एका डझनास रुपये ५ टपाल हांशील १ पासून ४ पर्यंत ८ आणे व डझनास ।. आणे. एकदम ६ घेणारांस १ फुकट पूर्ण माहिती सरटिफिकीट पाहण्याकरितां क्याटलाग फुकट पाठवूं प्रत्येक ठिकाणीं एजंट पाहि- जेत. नियम मागाहून पहा.

मिळण्याचा पत्ता
सुख संचारक कंपनी

नं. ध. ९३ — मथुरा

नोटीस

तीर्थस्वरूप रा. रा. नागोराव कृष्णाजी ठाकरे देशमुख राहणार आडमूळ तालुका खामगांव यांसः—

आम्हीं खालीं सही करणार विनंतीनें कळवितो कीं गेल्या सालीं श्रावण शुद्ध ६ ला तीर्थरूप कृष्णाजी हे मरण पाव- ल्यानंतर तुम्ही उभयतां आमच्या जिन्न- गीतील हिस्सा न देण्याच्या विचारास लागला आहां- वडील हयात होते तों पर्यंत तुम्ही सर्व घराचे रामोटे होतां आणि सर्व व्यवहार तुम्ही प्रामाणिकपणानें चालविले आणि त्या मुळें वाडिलांस कधींच शंका आली नाहीं कीं तुम्ही आम्हाला फसवाल. आतां नाइलाजामुळें आम्ही को- व्यांत राहत असतों आणि तुम्हीच सर्व जिन्नगी आटोपून बसल्यामुळें आम्हाला कांहींच उदरनिर्वाहाला सोय राहिली नाहीं वाडिलांच्या हयातीपर्यंत सर्व जिन्नगी एकत्र पणांत अविभक्त समाइक उपभोगांत होती पण तुम्ही वडिलांच्या मागें आम्हांला हैराण व लाचार करून सोडलें आहे. आणि आम्हांला फसविण्यासाठीं धाकटा बंधु लक्ष्म णराव यांस आपल्याकडे वळता करून घेऊन तुम्ही आम्हाशी वैर मांडलें हि. ही नोटीस पोंचल्या नंतर ८ दिवसांच्या आंत चार पंचांच्या सल्यानें आमचा हिस्सा आम्हांस देउन टाकावा आणि असें कर- ण्यास चुकाल तर आम्ही तुम्हावर दिवा- णीत दावा करून सर्व खर्चा सुद्धां हिस्सा तोडून घेऊं. कळावें. तारीख ८ माहे दिसेंबर सन १९०८ इ०

सही
दगडासिंग कृष्णाजी हेड
रामचंद्र वल्लद कृष्णाजी देशमुख.
मुखत्यार दगडासिंग कृष्णाजी.

नो. नं. ह. ४

नोटीस

फौजमल सुकलाल मारवाडी राहणार पातुर्डा बु. ता. जळगांव यांसः —

खालीं सही करणार याजकडून नोटीस देण्यांत येतें कीं तुम्हांस मी पूर्वी दोन गहाणखतें एक रक्कम २५० व दुसरें रक्कम २७५ एकून रुपये ५२५ चीं गहाण खतें दे.न त्यांत काजिखेड तालुके बाळापूर येथील आमचे मालकीचें शेत सर्वे नंबर ३० तारण दिलें आहे. २७५ रुपयांचे गहाणखतास दोन २ वर्षें झालीं व २५० रुपयांचे गहाणखतास अजमास ५ वर्षें झालीं प्रथम वर्षी रक्कम ८० दुसरे वर्षी १०० तीसरे वर्षी ५० चवथे वर्षी २७५ चें गहाणखत लिहून दिले या सालास उभेंपिक पन्हाटीचें ६ एकरांतलें उक्तें २०० रुपयांस दिले त्याच रकमेंत जोडी बैलाची व दोनशें पेंढी कडबा यांत कडबा नेला नाहीं बाकी वर प्रमाणें प्रत्येक सालास वसूल दिला असून त्या बद्दल पावत्या दिल्या नाहींत हल्लीं दिलेल्या वसूलाची पावती मागीतली असतां न देतां तक्रार केली याजकरितां ही नोटीस पावल्या पासुन एक महिन्यांत आज पावेतों घेतेले वसुलाच्या सर्व पावत्या द्याव्या या प्रमाणें तुम्हीं न केल्यास कायदा प्रमाणें कोर्ट मार्फत तजवीज केली जाईल हें आपणास कळावें ता. १०- १२- १९०८ दस्तुर रामकृष्ण राजाराम

सही
नामु वल्लद अंबु टुमाळे बस्ती काजीखेड ता. बाळापूर निशाणी खु.द

नो. नं. ह. ५

वर्तमानसार.

—यवतमाळ येथील हरिकिशोर पत्राचे द्वितीय संपादक मि. नरहर विठ्ठल भावे यांस इं. पी. कोडाच्या १२४ व १५३ अ या दोन कलमान्वयें अनुक्रमें तीन व दोन वर्षांची सक्तमजुरीची शिक्षा देण्यांत येऊन या दोनहीं शिक्षेची अंमलबजावणी एकामागुन एक व्हावयाची होती. वरील शिक्षेविरुद्ध करण्यांत आलेल्या अपीलाची सुनावणी नागपुर येथें होऊन त्या दोनही शिक्षा एकत्र भोगल्या जाव्या असें ठरविण्यांत आलें. या योगानें पांच वर्षाच्या ऐवजी आरोपीस तीनच वर्षाची शिक्षा भोगावी लागेल.

रा. फणसळकर वकील यांच्या रखेलीच्या घरांत कोणा एका इसमानें अशीलाचा बहाणा करून जाऊन बॉम्बच्या आका- राची ज्वालाग्राही पदार्थाची एक पुरचुंडी ठेवल्याची वर्दी मिळतांच डेप्युटी पोलिस सुपरिंटेंडेंट मि. पिंपळे व क्रिमिनल इन्व्हे- स्टिगेशनखात्यांतील इन्स्पेक्टर्स देशमुख व उस्मान नथू हे काल रात्रीं तावडतोब तेथें गेले व त्यांनीं ती पुरचुंडी जप्त केली. रा. फणसळकर यांचें नांव बदु करणारें हें कृत्य कोणी दुष्टानें केलें त्याचा पत्ता लावण्या- साठीं येथील पोलिस जारीनें तपास करीत आहे.

बॉम्बच्या कटांत सामील असल्याच्या आरोपावरून पोलिसांनीं आणखी दोघांस पकडलें आहे. बॉम्बच्या कटांतील मोहिनी मोहन मुजूमदार नांवाचा आरोपी फरारी झाला होता त्याचा नाडिया येथें पत्ता लागला. येथें एका वेषधारी पोलिस अंमल- दारानें त्याच्याशीं सख्य करून त्याला कलकत्त्यास आणिले व कलकत्त्यास आ- ल्यावर त्याला पोलिसच्या स्वाधीन केलें. त्याचप्रमाणें बॉम्ब प्रकरणाच्या अलीपूर सेशन्स कोर्टांतील खटल्याचे चौकशींत गेल्या मंगळवारीं ज्यानें सरकार तर्फे साक्ष दिली त्या रामेशचंद्र चक्रवर्ती नांवाच्या साक्षीदारास तो कोर्टाचे बाहेर निघतांच पकडण्यांत आलें.

कोइमतुरच्या तुरुंगांत नुकत्याच झालेल्या दंग्यांत सामील असल्याबद्दल तुरुंगांतील ३३ कैद्यांस सबडिव्हिजन मॅजिस्ट्रेटनीं शिक्षा दिल्या होत्या. त्या शिक्षेविरुद्ध त्यांनीं सेशन्स जज्जांकडे अपील के[illegible]
लाचा ॲडिशनल से[illegible]
केला असून सर्व [illegible]
करण्यांत आल्या आ[illegible]

सर्मा व्हॅली येथी[illegible]
ठिकाणच्या डिस्ट्रिक्ट [illegible]
णत्याही कांग्रेसला [illegible]
नाहींत असे ठरविल्या[illegible]

नागपूरचें प्रदर्शन.

(आमच्या खास बातमीदाराकडून)

नागपूरच्या प्रदर्शनाचें खरें गौरव भर कोणास पहावयाचें असेल तर तें या दिसेंबर महिन्यांत पाहण्यास मिळेल. वऱ्हाड व मध्यप्रांत, यांच्या निरनिराळ्या जिल्ह्यांतून शेतकरी व्यापारी, कारखानदार, कारागिर, मुखवस्तु लोक व सरकारी कामदार यांचा प्रचंड ओघ या महिन्यांत प्रदर्शनाकडे वळूं लागला आहे. तशांत या महिन्यांत जहालांची परिषद् नागपूरासच भरण्याचें ठरल्यामुळें आणि प्रदर्शनाच्या अर्ध्या भाड्याची सवलत परिषदेस येणारे घेणारा असल्यामुळें त्यांतल्या ज्यांना सद्सद्विवेक बुद्धि असेल ते लाजेकाजेस्तव तरी एकदां प्रदर्शन बघण्यास येतील, व न कळतां दंडवत घालतील. अशा अनेक कारणामुळें आपल्या वाचकांचें लक्ष पुनः एकदां या प्रदर्शनाकडे वेधावें या हेतूनें या प्रदर्शनांतला मुख्य जो

शेतकी भाग

त्याचें आज थोडेसें वर्णन प्रथम देतो. नागपुरच्या प्रदर्शनांतला अत्यंत उपयुक्त आणि अत्यंत महत्वाचा भाग निःसंशय हाच आहे. शेतकीच्या धंद्याचा उत्कर्ष कसा होईल हा आज आपल्या सर्वांपुढें मोठा प्रश्न आहे. सरकारानें शेतसारा कमी करावा, जंगलचा त्रास कमी करावा वगैरे उपाय सुचविण्यांत येतात. या उपायांनीं रयत थोडाशीं सुखी होईल खरी; पण धान्य जास्त पिकण्यास, सरस माल निघूं लागल्यास किंवा शेतीच्या पद्धति कमी कष्टाच्या व अधिक उत्पन्नाच्या होण्यास यापासून कांहीं मदत होईल असें नाहीं. ह्या दुसऱ्या गोष्टी सदर प्रदर्शनापासून थोड्या फार तरी रीतीनें लोकांना कळूं लागाव्या व त्यांचें लक्ष या गोष्टीकडे लागावें हा नागपुरच्या प्रदर्शनाचा मुख्य हेतु आहे. जमीन, त्रियाणें व मजुरी (त्यांत आडते वगैरेंचा समावेश आपण करूं) या शेतकीच्या तीन मुख्य आणि अवश्य गोष्टी होत. प्रदर्शनाच्या शेतकीभागांत ही याच तत्वाला अनुसरून तीन विभाग केले आहेत.

पहिला विभाग—जमिनीचे प्रकार व खतें.

यांत वऱ्हाड आणि मध्यप्रांत यांतल्या निरनिराळ्या जातीच्या जमिनींच्या मातीचे नमुने मांडले आहेत, व प्रत्येक मातीचें पृथक्करण करून तींत सेंद्रिय पदार्थ, रेती, चुनखडी, क्षार, वगैरे किती किती प्रमाणांत आहेत तें नक्की लिहून लिहून ठेविलें आहे. वऱ्हाडची कापूस पिकविणारी जमीन कशी असते, छत्तीसगड प्रांतांतील तांदूळ पिक-
[illegible] असते, नागपूरची
[illegible] छिंदवाड्याची
[illegible] काय असतात;
[illegible] आहेत ते येथें
[illegible] जमिनींत पाणी
[illegible] निघून गेल्या
[illegible] होतात; कांहीं
[illegible] रोवर कशी निघून
[illegible] न ठेवितां येतील
[illegible] तात, कोणत्या
[illegible] णते खत व तें
[illegible] गोष्टींचें ज्ञान उवड्या डोळ्यांनीं हें प्रदर्शन पाहणारास या रीतीनें फार चांगलें होतें. नैसर्गिक व कृत्रिम अशा निरनिराळ्या खतांचेंही नमुने येथें मुद्दाम मांडून ठेविले आहेत.

दुसरा विभाग—बियाणें

या ठिकाणीं सर्व प्रकारचीं धान्यें व इतर पिकें (उदा. कापूस, मुईमुग, ताग) यांच्या निरनिराळ्या जातीचे नमुने ठेविले आहेत; नुसती ज्वार घेतली तरी पिवळी, धामणा, अमनेर, गणेरी, सफेदा, मोतीचुर, कालें बुंदी, भगधान वगैरे तिच्या निरनिराळ्या जाती कोणकोणत्या जमिनींत होतात व प्रत्येकीचा निरनिराळा उपयोग कोणता तें दाखविलें आहे. मका, गहुं, डाळी वगैरे सर्व धान्यांचें असेंच उत्कृष्ट वर्गीकरण केलें आहे. मध्यप्रांतांत गहूं बराच होतो. खांडवा गहूं म्हणून जी प्रसिद्ध जात आहे, तिचा हिंदुस्थानांत फार खप आहे व पिशी गहूं (जबलपुराकडे पिकणारा) विलायतेला फार जातो. या व दुसऱ्या अनेक जातीच्या गव्हावर तांबेरा नांवाचा रोग पडून फार नुकसान होतें. परंतु कांहीं जातींची मिश्र उत्पत्ति केल्यास ह्या रोगाचें भय कमी होत असें अनुभवास आलें आहे. उदा' खपली गहूं व बनशी गहूं यांच्या मिश्र जातीस हें भय फारसें नसतें. या विषयींची माहिती या प्रदर्शनांत देण्याची तजवीज करण्यांत आली आहे. तांदुळाच्या बाबतींतही लोकांचें कित्येक गैरसमज दूर करून शेतकऱ्यांना किफायतीचा मार्ग दाखविण्यांत येत आहे. कापसाच्या निरनिराळ्या जाति, त्यांचे गुणधर्म, त्यांच्या लागवडींत करण्यांत येणाऱ्या सुधारणा, त्यांचा उपयोग, वगैरे संबंधानें ज्यांना भरपूर माहिती पाहिजे असेल त्यांना ती मिळविण्यास या प्रदर्शनासारखें उत्कृष्ट स्थान क्वचितच आढळेल. कापसाला लागणारीं निरनिराळ्या प्रकारचीं खतें हीं येथें आणून ठेविलीं आहेत. चाळीस नंबरी सूत काढण्या इतका लांब धाग्याचा कापूस (बनी अथवा घाट कपास) इकडे पूर्वीं अधिक होत होता अजून ही होतो; पण कमी धाग्याच्या व अधिक उत्पन्नाच्या जडी (काटी विलायती, कापसानें त्याला मागें टाकिलें आहे. उद्योगाच्या व व्यापाराच्या दृष्टीनें होणारें हें नुकसान कसें भरून काढावें व घाट कपाशीचें पीक अधिक येण्यास काय करावें हा एक प्रश्न आहे. हा प्रश्न सुटण्यास या प्रदर्शनाला दिलेल्या भेटीनें कांहीं मदत निःसंशय होईल. या शिवाय गल्लितांचीं धान्यें, ऊस, खर वगैरेंच्या लागवडी संबंधानें आणि बागबगीचे, मळे वगैरे संबंधानेंही निरनिराळ्या झाडांचे, व बियाचे नमुने, उत्तम बीं कसें पसंत करावें याविषयीं माहिती येथें मिळेल.

गुरांसाठीं दाणा वैरण.

हा ही शेतकऱ्यांचा एक महत्वाचा प्रश्न आहे. गुरांना जे पदार्थ आपण चारतों त्यांत कोणकोणतीं द्रव्यें किती प्रमाणानें असतात व ती द्रव्यें ज्यांत पुष्कळ आहेत असे पदार्थ कोणते वगैरे माहिती ही येथें देण्यांत येते.

तिसरा विभाग—पिकांचा नाश करणारीं कारणें. यांत पिकावर पडणारे रोग व त्यांचे जंतु यांचा समावेश होतो. या विभागांत धान्यावर पडणारे किडे, फुलपाखरें, लिंबावरील पतंग, धान्यावरला ठेकून किडा, हरबऱ्याच्या घाटांत राहणारी आळी वगैरे दोकडों प्रकारचे रोग व जंतु कांचेच्या डब्यांत नीट व्यवस्थेनें घालून मांडले आहेत. व त्याबरोबर ते नाहींसे करण्याचे उपायही सुचविले आहेत. किड्यांना मारण्याच्या पिशव्या, औषध शिंपडण्याच्या पिचकाऱ्या वगैरे वस्तूंचा उपयोग कसा करावा तेंही येथें प्रत्यक्ष दाखविण्यांत येतें. किडे हे मनुष्य जातीचे शत्रु नसून मित्र आहेत ही खात्री कोणाला करून घ्यावयाची असली तर टसर नांवाच्या रेशमाच्या उत्पत्तीकडे पहावें. या किड्यांची वाढ करून त्यापासून मध्यप्रांतांत पूर्वीं चांगलें रेशीम काढीत असत. अलीकडे हा उद्योग मागें पडला आहे. याचें कारण काय याचा तपास मध्यप्रांतांतील सरकार करीत आहे.

नागपूरच्या प्रदर्शनाचें कांहीं उपयुक्त स्वरूप वरील शेतकी भागाच्या वर्णनावरून आपल्या वाचकांच्या ध्यानीं येईल. हें येवढें प्रदर्शन व्यवस्थित रीतीनें मांडण्यास किती खर्च लागला, किती प्रयास पडले, व केवढी यातायात करावी लागली असेल याची कल्पना दूरस्थांस करतां येणें शक्य नाहीं. सरकारी अधिकाऱ्यांचे साह्य शेट कस्तुरचंद, राजा गोकुळदास, राय बहादूर वल्लभदास प्रभृति, शेंकडों धनिकांची उदारता, आणि मि० लो, स्लाय, बॅ० पंडित व दिक्षित, रा. कृष्णराव फाटक आणि विशेषतः रा. अभ्यंकर (असि० सेक्रे०) यांचे अव्याहत परिश्रम या सर्वांचा अपूर्व संगम घडून आला. आणि म्हणूनच मध्यप्रांताला ललामतूत आणि त्याच्या औद्योगिक प्रगतीस साजेसें हें प्रदर्शन सर्वांस प्रेक्षणीय होऊन बसलें आहे. यापासून सर्वांच्या इष्टकामना पूर्ण होवोत एवढीच परमेश्वराजवळ प्रार्थना आहे.

—०—

सुविचारसमागम.

—०-०-०—

हिंदुस्थान रिव्ह्यू.

समयोचित विषय आणि त्यांवर अधिकारयुक्त रीतीनें लिहूं शकणाऱ्या लेखकांची निवड ह्या गोष्टींत या मासिकाला मागें सारणारें पुस्तक हिंदुस्थानांत आज तारखेस दुसरें निवत नाहीं. याच्या ताज्या अंकांत

मुसलमान आणि पारशी.

या जातींचा राष्ट्रीय राजकीय चळवळींशीं कशा प्रकारचा संबंध असावा यांचें विवेचन दोन लेखांत केलें आहे. प. वा. न्या. बद्रुद्दिन तय्यबजी यांचे चिरंजीव व बडोदे हायकोर्टाचे जज्ज अब्बास तय्यबजी आणि प. वा. डॉ. बहादुरजी यांचे बंधु डॉ. जे. एन्. बहादुरजी यांपेक्षां या संबंधांत लिहिण्याला जास्त योग्य निवड होणें शक्य नाहीं. राष्ट्रीय सभेंत शिरल्यामुळें आपणांवर राजद्रोहाचा आरोप येईल आणि त्या सभेंत जास्त भरणा हिंदूंचा असल्यामुळें त्यांच्याकडून आपल्या हितसंबंधाचें संरक्षण व्हावयाचें नाहीं, या दुहेरी भीतीनें मुसलमान बंधू राष्ट्रीय सभेपासून अलिप्त रहात. त्यांची ही भीति कशी खोटी आहे, हें राष्ट्रीयसभेच्या आजपर्यंतच्या कार्यावरून आणि पुढील कार्यक्रमांवरून न्या. तय्यबजी यांनीं स्पष्टपणें दाखविलें आहे. पारशी जातीविषयींची भ्रामक समजूत दूर होण्याला अलीकडे झालेलीं कारणें व त्यांचे परिणाम दाखवून डॉ. बहादुरजी यांनीं असें सिद्ध केलें आहे कीं बाहेरगांवच्या कांहीं थोड्याशा अपवादांखेरीज एकंदर पारशी समाजाला प. पू. दादाभाईंचें राजकीय धोरण मान्य आहे. राष्ट्रीय सभेचें राष्ट्रीयत्व सिद्ध करण्याचें आतां वास्तविक प्रयोजनच उरलें नाहीं, तथापि अलीकडील प्रकारांमुळें या दोन जातींतील लोकांचीं मनें गडबडण्याचा संभव होता. तसें होऊं न देण्याचें कार्य केल्याबद्दल तय्यबजी व डॉ. बहादुरजी राष्ट्राच्या कृतज्ञतेस पात्र आहेत.

इजिप्तमधील राष्ट्रीय चळवळीचा

इतिहास 'एका हिंदी राष्ट्रीय' लेखकानें इजिप्तसंबंधीं अनेक इंग्रज अधिकारी व बिनअधिकारी लेखकांनीं लिहिलेल्या ग्रंथांच्या समालोचनाच्या निमित्तानें लिहिला आहे. कांहीं किरकोळ बाबींत फरक असला तरी इजिप्शियन व भारतीय लोकांच्या आकांक्षांचें मूळ एकच आहे. आपल्या देशाचा कारभार आपल्या पूर्ण हिताच्याच दृष्टीनें आणि आपल्याच लोकांच्या हातून व्हावा ही इजिप्शियन लोकांची इच्छा आहे. साम्राज्याच्या मर्यादेच्या आंत शक्तिमान आणि जोमदार युरोपियनविरहित राष्ट्र तयार करणें हे कार्य ब्रिटिश सरकारला नैल नदीचे काठीं त्याच प्रमाणें गंगा नदीचे काठीं करावयाचें आहे. आणि या कार्यांत जसें यश येईल त्यावर साम्राज्याची भावी स्थिति अवलंबून आहे, असें लेखकानें दाखविलें आहे.

तुर्कस्थानचें सनदशीर स्वराज्य

कसें स्थापलें गेलें याचें चित्तवेधक आणि बोधपर वर्णन मि० बार्टन यांनीं केलें आहे. सनदशीर स्वराज्याची सनद तुर्कस्थानाला इ० स० १८७७ मध्यें सुलतान दुसरे हामिद यांचेकडून मिळाली; पण त्यानंतर लवकरच रशियाशीं युद्ध सुरू झाल्यामुळें ह्या सनदेचा अंमल तहकूब ठेवण्यांत आला. तो अंमल पुनः सुरू करण्याची खटपट करणाऱ्या मंडळींस 'तरुण तुर्क' हें नांव मिळालें. जबाबदार प्रधानमंडळ, पार्लमेंटच्या धर्तीवर दोन सभा, सभा मुद्रणस्वातंत्र्य, धर्मस्वातंत्र्य, सक्तीचें शिक्षण इत्यादि हक्क प्रजेस असावेत, असा या मंडळीचा हेतु होता आणि तो ईश्वरकृपेमुळें, सुलतानाच्या सुज्ञतेमुळें आणि सर्वांत अधिक म्हणजे 'तरुण तुर्कांच्या' बिनबोभाट खटपटीमुळें कसा सफल झाला, हें या लेखांत विशदपणें दाखविलें आहे.

लष्करी खर्चाची धोंड

हिंदुस्थानच्या शिरावर बसविण्याच्या बाबतींतील अन्याय मि. सर्मा यांनीं या संबंधाची सर्व माहिती देऊन बाहेर काढला आहे. एकंदर साम्राज्याच्या संरक्षणासाठीं आणि ग्रेटब्रिटनचा पूर्व समुद्रांतील दाब कायम राखण्यासाठीं अवश्य असलेल्या सैन्याचा खर्च एकट्या हिंदुस्थानाला सोसावयास लागणें हा निव्वळ जुलूम होय. या बाबतींत पार्लमेंटचें वजन कसें चालूं शकत नाहीं आणि हिंदुस्थानांतील अधिकारी विरुद्ध असतांहि वॉर ऑफिसच्या हुकमावरहुकूम इंडिया ऑफिस कशी मान

तुकावतें या सर्व किळसवाण्या प्रकाराचें वर्णन मि. सर्मा यांनीं केलें आहे.

ब्रिटन आज ऐहिक वैभवाचे शिखरावर चढलें आहे, भरतखंड पारतंत्र्यांत व तदंनभूत अवनतींत निमग्न आहे. ब्रिटनचा भरतखंडाच्या बाह्यांगावर पगडा बसलेला असला तरी भारतीयांचें अंतरंग पूर्वीप्रमाणेंच शुद्ध आहे. या शुद्धीच्या तेजानें सुज्ञ ब्रिटिश लोक दिपून जातात आणि आश्चर्य चकित होतात. असें होण्याचें कारण त्यांचे

दोन भिन्नभिन्न आदर्श

हें होय. सत्–चित्–आनंदमय विचार हा एकाचा आदर्श तर ऐहिक वैभव हा दुसऱ्याचा. या दोहोंच्या चढाओढींत शेवटीं पहिला दुसऱ्याला खालीं पहावयास लावणार, किंबहुना दुसऱ्या आदर्शाच्या भक्तांना पहिल्याला शरण आल्याखेरीज तरणोपाय नाहीं हें मि. सी. व्ही. स्वामिनाथ अय्यर यांनीं दाखविलें आहे.

शेतकरी लोकांना परस्पर सहाय्यकारी तत्वावर स्थापलेल्या संस्थांच्या सहाय्यानें आपली पत कशी वाढवितां येतें याचें उत्कृष्ट विवेचन मि. सी. एस्. रघुनाथराव यांनीं एका लेखांत केलें आहे. त्याचा सारांश सविस्तरपणें पुढील खेपेस देण्याचा विचार आहे.

वऱ्हाडसमाचार

मार्गशीर्ष वद्य ७ शके १८३०

साडेसात कोटींचा नवीन बोजा!

—०-०—

हिंदुस्थानच्या खर्चानें ब्रिटिश सैन्य कसें जास्त पोसतां येईल या विचारांत चूर होऊन साम्राज्याचे मुत्सदी वरचेवर नव्या नव्या युक्त्या काढीत असतात. हिंदुस्थानच्या तिजोरीवर कायमचें ४६ लक्षांचें नवीन ओझें लादल्याचा अन्याय ताजाच आहे तोंच आणखी एक नवीन धोंड गरीब हिंदी प्रजेच्या शिरावर घालण्याचा प्रयत्न चालूं आहे. रेल्वेच्या विस्तारास चालू उत्पन्नाचा पुरवठा पुरेसा होत नाहीं या सबबीवर साडेसात कोटि रुपयांचें नवीन कर्ज काढण्यासाठीं पार्लमेंटची मंजुरी एका बिलाचें रुपानें मागण्यांत आली आहे. या बिलाचें दुसरें वाचन गेल्या आठवड्यात पार्लमेंटमध्यें झालें. या प्रसंगीं अंडर सेक्रेटरी मि. बुकॅनन यांनीं या बिलाचा हेतु असा सांगितला कीं स. १९०५ च्या कायद्याअन्वयें रेल्वेखर्चासाठीं जितकें भांडवल उभारतां येणें शक्य आहे त्यापेक्षां पुष्कळ जास्त भांडवल उभारणें जरूर आहे. हें भांडवल विशेषेंकरून डबे जास्त वाढविण्याकडे खर्च करावें लागेल. या हेतूच्या पूर्तीसाठीं नवीन कर्ज काढणें आवश्यक आहे. अर्थ पक्षीं ह्यांनीं हें बिल फार निकडीचें आहे असें म्हणून कॉन्सर्व्हेटिव्ह पक्षाची संमति प्रदर्शित केली. अशा रीतीनें पार्लमेंटांतील दोन्ही प्रमुख पक्षांचें हिंदुस्थानावर जास्त ओझें लादण्याचें बाबतींत एकमत आहे असें सिद्ध करण्याचा प्रयत्न झालेला असला तथापि ज्यांचें हितानहित या बिलाच्या मंजूर होण्यावर अवलंबून आहे त्या हिंदी लोकांना या बाबतींत मुळींच विचारण्यांत आलें नाहीं, ही खेदजनक गोष्ट पार्लमेंटच्या नजरेपुढें आणली गेली होती. डॉ. रथरफर्ड, सर चार्लस डिल्क व मि. केर हार्डी यांनीं सदर बिलांतील अन्याय सिद्ध करून दाखविला. हिंदुस्थानांत रेल्वेच्या प्रसारामुळें व्यापार व्यवहार सोईचा झाला हें एक प्रकारें फायद्याचें झालें असलें, तथापि याच दिशेनें जास्त जास्त खर्चाचा ओघ सतत वाहूं देणें देशाच्या हितास कसें अपायकारक आहे, हें कायदेकौन्सिलांत व अन्यत्र अनेक वेळां जबाबदार हिंदी पुढाऱ्यांकडून दाखविण्यांत आलें आहे. रेल्वेचा विस्तार हितावह होण्यापुरताच व्हावा ही गोष्ट हिंदी प्रजेस कबूल असली, तरी केवळ लष्करी उपयुक्तेच्या दृष्टीनें रेल्वेवर वाजवीपेक्षां जास्त खर्च करीत रहाण्याला हिंदी प्रजा कधींही अनुमोदन देणार नाहीं हें हिंदुस्थानांतील अधिकारी वर्गास पुरतें कळून चुकलेलें आहे. चालू उत्पन्नाचा व्यय रेल्वेकडे वाढत्या प्रमाणांत चालू ठेवणें ह्मणजे लोकमताचा जाणून बुजून अपमान करणें आहे. आणि तें परिणामीं फार घातूक आहे, हें लक्षांत असल्यामुळें या अडचणींतून आपली सुटका करून घेण्यासाठीं सध्यांच्या युक्तीचा फायदा घेण्यांत येत आहे. डॉ. रथरफर्ड यांनीं या बिलाचा निषेध करतांना फाजील लष्करी खर्चाविरुद्ध तक्रार केली आणि या कर्जाचा व्यय लष्करी सोईसाठीं रेल्वेचा विस्तार करण्याकडे होणार नाहीं अशी आशा प्रदर्शित केली. रेल्वेचा जास्त विस्तार व्हावा अशी मागणी हिंदीप्रजेनें केली आहे हें ह्मणणें खोटें आहे. असें त्यांनीं बजावलें, सर चार्लस डिल्क यांनीं त्यांना अनुमोदन देतांना असें सांगितलें कीं सरहद्दीकडे रेल्वेचा विस्तार करणें इंडिया ऑफिसला संमत नाहीं अशी मला खात्री आहे. लष्करीठाण्यांची नवी योजना लार्ड किचनर यांनीं हिंदुस्थानचा अनुभव घेण्यापूर्वींच केलेली असून लोकमताविरुद्ध प्रतिकूल ठिकाणीं लष्करी ठाणीं बसविण्याची चूक त्यांच्याच पदरीं घातला पाहिजे. लष्करी खर्चावर चोहोंकडून निषेध प्रदर्शित होत असतां हिंदुस्थानांत त्याची सारखी वाढ करण्याच्या राजनीतीचें समर्थन प्रधानमंडळानें करावें हें अत्यंत आश्चर्यकारक आहे. रोमर कमिटीच्या ठरावानें हिंदी लोकांची जुनी तक्रार वाढलेली असून तिची यथार्थता जास्त स्पष्ट झालेली आहे. या वादाविवदांत सर चार्लस डिल्क यांच्या सारख्या तज्ञ गृहस्थानें हिंदुस्थानांतील लष्करी खर्चाविषयीं नापसंती नमूद केली आहे, हें विशेष आहे. अँग्लोराशीयन तह झाल्यावर तरी या फाजील खर्चाला आळा बसेल असें वाटत होतें पण ती आशा निष्फळ ठरली आहे. उलट त्या आधींच वाढलेल्या खर्चांत आणखी वाढ होत आहे. प्रजेच्या कल्याणाचीं इतर कामें पैशाच्या टंचाईच्या सबबीवर तहकूब ठेवून लष्करी सोईसाठीं आणि परकीयांच्या व्यापाराच्या अभिवृद्धिसाठीं रेल्वे बांधण्याची खटपट चालू आहे! खुद्द हिंदुस्थान सरकार या बिलाच्या विरुद्ध असून लोकमताचा त्यांना बाठिंबा आहे. पण साम्राज्यांतील आवडत्यांच्या सुखासाठीं नावडत्यांची नुकसानी झाली तरी तिकडे कोण लक्ष देणार?

—————

वंगीय साहित्य परिषद.

—०—

राष्ट्रीय वाङ्मय हें राष्ट्रपुरुषाच्या शरीरांतील मुख्य तेज होय, हें तत्व हिंदुस्थानांत एका बंगालकरांनींच सध्यांच्या काळीं जाणलेलें दिसत आहे. आमच्या महाराष्ट्रांत मराठी साहित्याची उन्नति करण्यासाठीं गेल्या तीन वर्षांपासून ग्रंथकारांचें संमेलन भरविण्यांत येत असतें. गतवर्षापासून हें संमेलन महाराष्ट्र साहित्य परिषदेच्या विद्यमानें होऊं लागलें. या परिषदेची कल्पना ज्या परिषदेवरून सुचली त्या वंगीय साहित्य परिषदेच्या चौदा वर्षांचा कारकीर्दींत विशेष महत्वाचा असा एक समारंभ गेल्या आठवड्यांत साजरा झाला. आमच्या मराठी परिषदेची बैठक किंवा लेखकांचें संमेलन भरविण्यासाठीं एखादा दिवाणखाना कोणी फुकट न दिला तर भाड्यानें मिळविण्याची पैशाच्या अभावीं पंचाईत पडते. वंगीय साहित्य परिषदेला गेल्या आठवड्यांत स्वतःचें कायमचें मंदीर मिळून तेथें परिषदेची स्थापना करण्याच्या समारंभाला राजेमहाराजे यांपासून सध्या बाबू पर्यंत सर्व दर्जाचे हजारों लोक हजर होते. या समारंभांत एक अपूर्व गोष्ट दिसून आली तीही कीं, आपल्या वाग्जननीच्या सेवेंत सर्व बंगाली लोक आपलीं भिन्नभिन्न राजकीय सामाजिक किंवा धार्मिक मतें बाजूस ठेवून आणि आपली उच्च पदवी अगर पेषा विसरून जाऊन, एका मंदिरांत विद्यादेवीची आराधना करण्यास जमलें होतें. राजे व जमीनदार, हायकोर्टाचे जज्ज व वकील, कॉलेजांतील प्रोफेसर, महामहोपाध्याय, डाक्टर, वर्तमानपत्राचे संपादक इत्यादि सर्व सुशिक्षित पेषाचे लोक एके ठिकाणीं जमले असतां, राष्ट्रांतील भिन्नभिन्न घटकांना एके जागीं आणण्याची शक्ति वाङ्मयांत किती आहे याची कल्पना सहज होणें शक्य आहे. न्या. शारदा चरण मित्र हे या प्रसंगीं अध्यक्षस्थानीं होते. त्यांनीं आपल्या प्रास्ताविक भाषणांत परिषदेच्या नव्या मंदिराची कथा सांगितली. ही इमारत बांधण्यासाठीं कासिमबझारचे महाराज महिंद्रचंद्रनंदी यांनीं मोठ्या उदारपणानें जागा दिलेली असून तीवर एकंदर सत्तावीस हजार रुपये खर्च होऊन इमारत बांधली गेली आहे. ही सर्व रक्कम अथात् देणग्यांच्या रूपानें जमा झालेली आहे. इमारत उभारण्यासाठीं रक्कम जुळविण्याचे कामीं बाबू रमेशचंद्रदत्त व रविंद्रनाथ टागोर यांनीं विशेष परिश्रम केलेले आहेत. वंगीय परिषदेला स्वतःचें मंदिर बांधून देण्याचें कामीं द्रव्यद्वारा मदत करणाऱ्याचे त्याच प्रमाणें अंग मेहनतीनें सरस्वति मंदिररासाठीं द्रव्य मिळविणाऱ्यांचें उदाहरण महाराष्ट्रीयांना अनुकरणीय आहे. परिषदेच्या कार्यासाठीं कायमचा फंड उभारण्याची अवश्यकता बाबू सुरेशचंद्र समाजपति यांनीं आपल्या निबंधाचें वाचनानें सभेपुढें स्थापित केली. या निबंधाचा परिणाम ह्मणा कीं बंगाली लोकांची आपल्या राष्ट्रीय वाग्जननीविषयींची निष्ठा अत्यंत उत्कट ह्मणा पण निबंध वाचनानंतर मध्यंतरीं कांहीं कविता वाचून दाखविल्या गेल्या इतक्यांत पांचसहा ठळक व्यक्तीकडून बारा हजारांचे आंकडे पडल्याचें जाहिर झालें. यानंतर कांहीं बंगाली ग्रंथकाराच्या तसबिरा मंदिरांत स्थापल्या गेल्या. त्यांत सुप्रसिद्ध बाबू बंकिमचंद्र आणि महर्षि देवेंद्रनाथ टागोर, ईश्वरचंद्र विद्यासागर, स्वामी विवेकानंद इत्यादि विभूतींच्या तसबिरी होत्या. हा समारंभ आटोपल्यावर अध्यक्षांचे आभार सर गुरुदास बानर्जी यांनीं मानल्यावर सभेचें काम संपलें. तथापि त्यानंतर कित्येक बंगाली गृहस्थांचें कविता वाचन, गायन, हास्यरसोत्पादक प्रकार इत्यादींनीं जमलेल्या मंडळींची करमणूक करण्यांत आली. उपहारानंतर पुनः बाबू रवींद्रनाथ टागोर यांच्या अध्यक्षतेखालीं सभा जमली. निबंधवाचन, भाषणें, गायनें, इत्यादि प्रकार एकामागून एक या प्रमाणें सुरू होते. बाबू पंचकौरी बानर्जी यांनीं फंडाचा प्रश्न सभेपुढें मांडला. इतक्या वेळच्या विद्यानंदानें श्रोतेजन इतकें तल्लीन झालें होतें कीं बरीच मोठी रक्कम जागच्याजागीं वसूल झाली. आमच्या इकडच्या साहित्यसेवकांच्या खटपटीस असें फळ येईल तो सुदिन.

—————

डॉ. मॅकिकन आणि मराठी.

—०—

बंगाली भाषा सेवकांनीं आपल्या मातृभाषेच्या उद्धरासाठीं उभारलेलें मंदिर उघडण्याचा समारंभ आज दुसरीकडे वाचकांच्या नजरेस आणला आहे. याच संधीस इकडे मुंबइकडे आमच्या मराठी भाषेच्या यशाची थोरवी तिच्या एका पाश्चात्य भक्ताकडून वर्णिली गेली. मुंबइच्या विल्सन कॉलेजाचे प्रिन्सिपाल डॉ. मॅकिकन यांचा मराठी भाषेवर फार दिवसांचा लोभ असून त्यांचा व्यासंगहि बराच आहे. अशा ज्ञात्या विद्वनाकडून मराठी भाषेचें स्वरुप यथार्थपणें दाखविलें न जाण्याची शंका अर्थात् कोणास यावयास नको. कुलाब्याच्या लिटररी अँड म्युझिकल सोसायटी समोर गेल्या आठवड्यांत त्यांचें एक व्याख्यान झालें, त्यांत त्यांनीं मराठी भाषेची परंपरा किती उज्वल आहे आणि आज मित्तीस तींत ग्रंथसंग्रह किती मोठा आहे याचें वि[illegible]
लोकांच्या विच[illegible]
आध्यात्मिक व[illegible]
असल्यामुळें [illegible]
ग्रंथांची संख्या [illegible]
संस्कृतापासून [illegible]
भाषांस लागूं [illegible]
अंमल किती [illegible]
येतो हें डॉक्ट[illegible]
दाखविलें. मरा[illegible]
वर्णनें किंवा [illegible]
टिपण ज्यांत [illegible]

दोन घडयाळें एकदम बोलाविणारांस पोस्ट खर्च माफ.

गजकर्णाच्या २४ शिश्या बोलविणाऱ्यास रा. सिस्टम घडयाळ बक्षीस साखळी सुधां शिशीस ।.

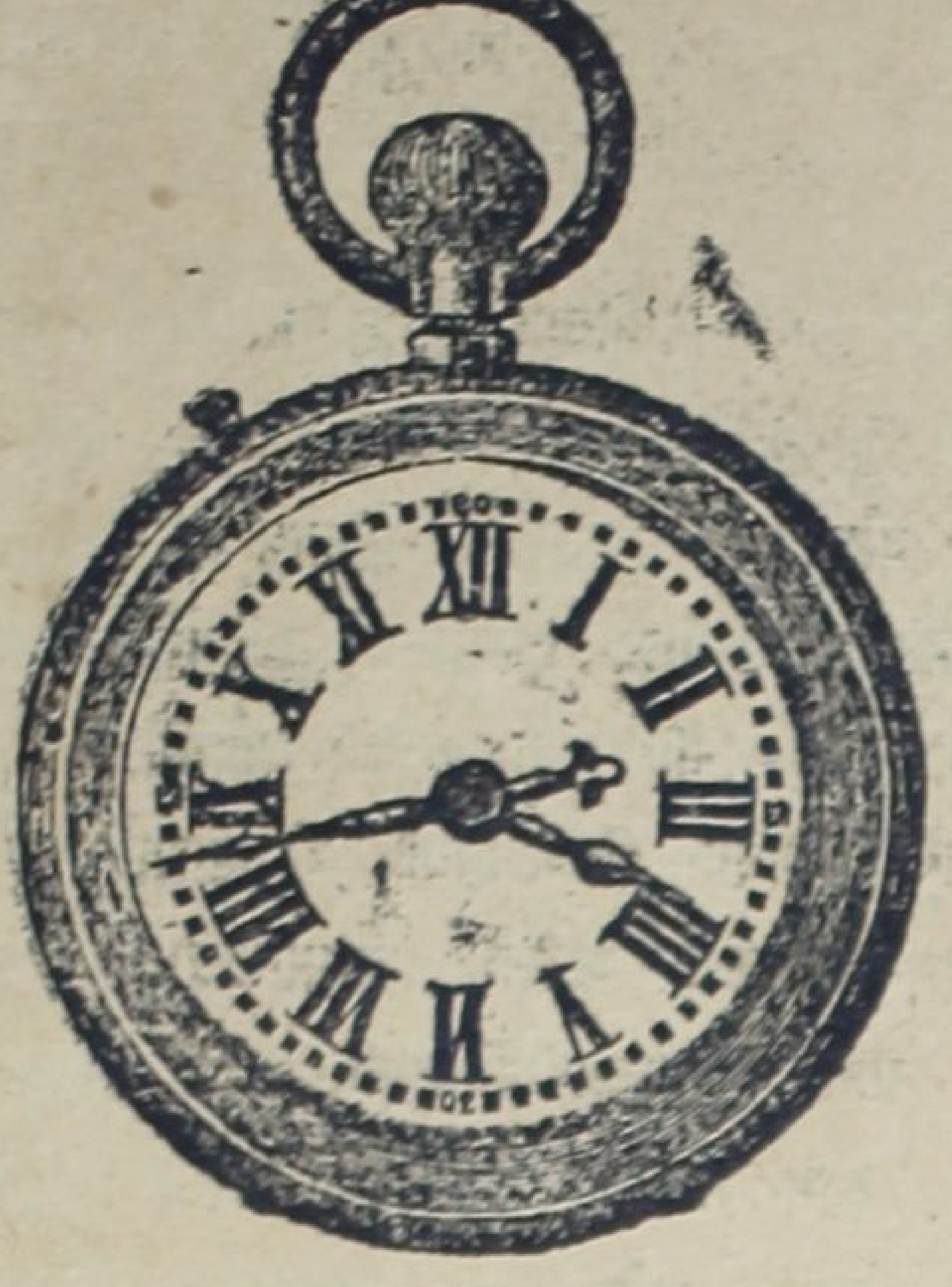

रासेकाप सिस्टम . . ६। १८८
पेटंट वाच कि. रु. ५। सहा हिरे घली रु. ४। आठ दिवसाच्या कीह्लीचे खिशातील घडयाळ रु. १४ सोलजर वाच मजबुत रु. ५। स्वदेशी सेकंड घाली रु १ पोस्टखर्च ।-

के. नुरा. आणि कं.

नं. ४७ मुंबई पोस्ट न. ९

त्वरा करा ! त्वरा करा?

बायसिकल टीचर

आमचेकडे सायकल फार थोड्या वेळांत आणि उत्तम रीतिनें शिकविले जाईल दर माफक असून वक्तशिर काम केलें जाईल आजवर ९०० शे माणसापेक्षां जास्त लोकांस सायकली शिकविल्या आहेत. व हेर गांवच्या लोकांकडून रेल्वेभाडे व जे वग खर्च घेतला जाईल. सायकली ही दुरुस्त केल्या जातील. नवीन सायकली विकत मिळतील.

जेकब.
सायकल टीचर.

पत्ता:----
अहमद अली कासमजी बोहरा
नं ४८ इं. ७ आकोला (शहर)

देशी दवाखाना

(वैद्य शिवचरणगीर रामगीर कुरणखेडकर यांचा

आह्मी आमचा दवखाना पुन्हा चालू केला आहे. शास्त्रोक्त रीतीनें औषधें तयार केलेली असतात. चिकीत्सांहि काळजी पूर्वक होत असते हें सर्व श्रुतच आहे गरजूं लोकांनी अनुभव घेऊन पाहावा भस्म, मात्रा, पाक, गुटिका, वगैरे विक्रीस तयार आहेत. गरमी, उपदंश, प्रदर, धुपणी बाळंतरोग, पडु इत्यादि कष्टसाध्य रोग फार लवकर दूर होतात.

पत्ता:—वैद्य शिवचरणगीर रामगीर कुरणखेडकर आकोले येथें शहरांत मुलीचे शाळेंजवळ

चैत्र शुद्ध प्रतिपदा शके १८३० आकोला
नं. ख. १

आमचें पेटंट यंत्र लोक पसंत आहे.

मे. किर्लोस्कर बंधू बेळगां सा. न. वि. वि. तुह्मी कृपाक विलेलें कडबा कापण्याचें यंत्र पोचलें त्यानें कडबा फार चांगल जातो. सदरहु यंत्र इकडील लोकां पंसत पडलें आहे, व त्या बदल मागण्या आपणाकडे येतील. त्या किंमत (रु. १०४१०) ही कमी ठेवलेली आहे. कळावें ही ता. ४- २- ०८

सही

जहागीरदार सीप रायी (ग्वाल्हेर) } श्रीमंत नानास फाळके दफ्तर

जोगळेकर आणि मंड लिमिटेड.

सरकारच्या सन १८८२ च्या आक्टाप्रमाणें रजिस्टर केली
स्थापना सन १९०७
भांडवल एक लक्ष रुपयें.
प्रत्येक भाग २५ रुपयान
याप्रमाणें एकंदर भाग ४००

भागीदारानें भाग मिळण्या करित करते वेळीं दरएक भागाबद्दल अर्ज रुपये १० व अर्ज मंजूर झा रु. ५ व बाकीची रक्कम प्रत्येक महि रु. ५ प्रमाणें पुरी करुन दिली पाहि सदरहू कंपनीचें मेमोरँडम् व आ ऑफ असोसिएशन आकोला येथें कंपनीचें आफिसांत पाहण्यास मि प्रास्पेक्टसच्या प्रती सदरहू आफिसांत केला असतां मिळतील.

बोर्डाच्या हुकूमावरु
पी. सी. जोगळेक
आणि कंपनी
म्यां. एजंटस्

नं. २३

नाहिं सस्ता परोध

येवल्याचें पितां व पैठण्या

आह्मी येवले येथें तयार होणारे बर पैठण्या व खण वगैरे माल गांवी पाठवित असतो माल खात्रीबंद फक दरानें व योग्य अडतीनें पाठऊं रोखीनें अगर व्हि. पी. नें पाठविला ईल माल स्वस्त सुबक व वक्तशिर वीला जाईल. आह्मांस शेंकडों पत्र आलीं अ

पत्ता:—
श्रीनिवास बाळकृष्ण होले
मर्चंट व कामिशन
नं ७२ येव

हे पत्र आकोला येथें कैलासवासी खंडेराव बाळाजी फडके यांच्या वऱ्हाडस छापखान्यांत नारायण खंडेराव फडके यांनीं सदाशिवाश्रमांत छापून प्रसिद्ध के